

Gogol

BİR DELİNİN HATIRA DEFTERİ

BİR DELİNİN HATIRA DEFTERİ

GOGOL

Türkçesi: Ali Çankırılı

ANTİK DÜNYA KLASİKLERİ

İstanbul 2005

KARİZMA YAYIN EĞİTİM

DANIŞMANLIK REKLAM HİZMETLERİ A.Ş.

Nikolay Vasilyeviç GOGOL (1809-1852)

Antik Dünya Klasikleri: 16

Gogol Kitaplığı: 1

ISBN: 975-6870-46-X

Baskı ve Cilt: Prizma Pres Matbaacılık

Merter Keresteciler Sitesi Fatih Cad.

Yüksel Sok. Merter / İstanbul

Tel: (0212) 637 48 02

irtibat için:

Alayköşkü Cad. No: 11

Cağaloğlu/İstanbul

Yazışma.- P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

Telefon: (0212) 513 84 15

Faks: (0212) 512 40 00

Ukraynalı aydınlar sınıfından küçük bir aileye mensup Rus yazarlarındandır. Babası, ondaki tiyatro merakını keşfedip yazar olması için teşvik etmiştir.

Yüksek tahsil yapmak üzere, binbir ümitle Petersburg'a gitti. Umduğunu bulamadı ve küçük bir memur olarak göreve başladı. Arkasından, bir kız mektebinde tarih öğretmenliği yaptı. Bu arada ilk kitabını yazdı.

Ukrayna'nın zengin folklorundan faydalanarak kaleme aldığı "Masalllar" hemen ilgi gördü. (1831)

Arkasından -bütün maddi sıkıntılara rağmen-Taraş Bulba ve Mirgorot hikâyelerini yazdı. Üslubundaki alaycı ve trajik dil edebiyatçıların dikkatini çekti. Yaşadığı dönemin sefaletini ve buna sebep olan yönetim zaafını karikatürize etmesi sansür kurulunu kızdırdı. Rüşvetçilik suçuyla Roma'ya sürüldü. (1836)

Nevski Bulvarı, Bir Delinin Hatıra Defteri, Portre, Burun, Palto, Müfettiş gibi hikâyelerinde, insanların fakirlik, sefalet ve baskı yüzünden nasıl şahsiyetlerini yitirdiğini ve delilik sınırına kaydığını alaylı bir dille gösterdi. Ölü Canlar'm ve Müfettişin kopardığı fırtına Gogol'ü tekrar Rusya dışına attı. Dostları bile onun aşırı ve kırıcı bir dil kullandığını söyleyince bunalıma

düştü. Bir halı kafesi ile Kudüs'e gitti. Yaptığı hataları telafi etmek için fanatik bir din adamına danıştı; ona bütün düşüncelerini açtı.

Aldığı tavsiye üzerine Ölü Canlar'a özür niteliğinde bir ilâve yaptı. Bu aşırı gelenekçi papazın Gogol'a empoze etmeye çalıştığı fikirler hiç de onun yaratılışına uygun değildi. Gogol tekrar bunalıma düştü. Yazdığı yeni hikâyelerin müsveddelerini bir gece yaktı.

Son günleri acılar içinde geçti. Bütün dostları kendisinden yüz çevirdi. Gogol, insanlardan kaçıp intivaya çekildi. Devamlı aç kalmaktan bitkin düşmüş bir halde, 43 yaşında iken, 1852 yılının Şubat ayında öldü.

Elinizdeki kitap hakkında :

Bir Delinin Hatıra Defteri adlı bu kitap, 3 ayrı hikâyeden oluşmaktadır. Birinci hikâye, kitaba adını veriyor aynı zamanda.

ikinci hikâye, Palto. Yayınlandığı dönemde büyük yankı yapan bir hikâye. Aynı zamanda tiyatro olarak dünyanın pekçok ülkesinde ilgiyle izlendi.

Üçüncü hikâyenin ismi de Burun.

Şimdi sizleri, beğeneceğinizi umduğumuz Gogol'ün birbirinden güzel hikayeleriyle başbaşa bırakıyoruz.

3 Ekim

Sabah uyandıgımda içimi bir korku sardı. Hizmetçim Mavra ayakkabılarımı getirince saati sordum. Onu birkaç dakika geçtiğini söyleyince korkumun sebebi anlaşıldı. Yine daireye geç kalmıştım. Eğer şu pinti muhasebecimizi yakalayıp birkaç kuruş avans koparma ümidim olmasa, bugün daireye gitmeyecektim. Şube müdürümüzün suratını asıp beni nasıl azarlayacağı belliydi. Zaten birkaç gündür dırılma-nıp duruyordu: "Bıktım senin şu dağınıklığından! Sen adam olmazsın azizim... Dairede aptalca dolaşıp, evrakı birbirine karıştırıyorsun. Tarihleri yanlış atıyorsun, noktadan sonra küçük harfle başlıyorsun. İlkokul çocuğu bile senden güzel yazar."

Şu bizim müdür kadar kendini beğenmiş adam zor bulunur. Uğursuz, leylek bacaklı, kısa kollu, tip bir herif. Beni kıskandığı kesin... Tatmin olmak için odasına çağırır, bütün kalemlerini açtırır.

Haydi müdür ne ise... Ya şu muhasebeci domuzu! Adam sanki basit bir daire muhasebecisi değil de hazine müdürü...

Çalışımından geçilmez. Bir memurun anası bile ölse, maaşını peşin alamaz. Yalvar yakar, önünde diz çök, çatla, patla; kılı bile kıpırdamaz kâfirin... Karısından dayak yediğini sanki bilmeyen var. Adam, devlet kasasından maaş verirken bile eli titrer; sanki cebinden veriyor... Ben hariç, bizim dairenin bütün memurları torpillidir. Her birinin sırtını dayadığı soylu bir dayısı vardır. Maaşları az, havaları çoktur. Hepsi de kibarlık budalasıdır. "Efendim"-den, "lütfen"-den geçilmez, etraf pırıl pırıldır. Başkenttekiler bile böyle temizlik görmemişlerdir. Masalarımız maundan, sandelyelerimiz cilâlı ağaçtandır. Amirlerimiz bizimle "siz" diye konuşur. Zaten bu aristokratik hava olmasa, çoktan istifamı basar giderdim.

Havı dökülmüş ve eskimeye yüz tutmuş paltomu giyip dışarı çıktım. Sağanak halinde yağmur yağıyor. Şemsiyemi açtım, dükkânların kepenklerini kaldıran küçük esnaflara selâm vere vere ilerledim. Hızlı hızlı temizlik işine giden gündelikçi kardılardan başka sokakta kimseler yok. İleride birkaç hademeye rastladım. Yol kavşağında, efendi kılıklı bir memura gözüm ilişti. "O da benim gibi daireye geç kalmış..." diye mırıldandım. Sonra birden vaziyeti çaktım: "Yo birader! dedim, seninki daireye gitmek değil. Şu önde giden dişiye yetişmeye çalışıyorsun."

Ne namussuz, ne zamparadır şu bizim memur takımı! Subaylardan aşağı kalmazlar. Sokakta gördükleri her süslü kadının peşine düşerler. Böyle düşünerek yürürken, bir mağazanın kapısında duran arabaya gözüm ilişti. Arabayı hemen tanıdım. "Bizim Genel Müdür'ün gündüz burada ne işi var?" diye merak ettim. Arabanın kapısı açıldı; etek hışırtılarının ardından müdürün kızı görüldü. Derhal köşye saklandım. Uşak yerlere kadar eği^rek temenna durdu. Küçük afet, gerdan kırarak sağa sola baktı. Kaş-göz oynattı ve değnek yutmuş gibi dim dik yürüyerek mağazanın kapısından girdi. Durduğum yerde bütün yağlarım eridi. Yakası yağ bağlamış eski paltoma sarılıp bekledim. Dengi olmadığımı bile bile bu kıza tutkundum.

Kızın küçük finosu, hanımı gibi hava atıp çalım satayım derken hızla açılıp kana kapıdan içeri girmeye fırsat bulamadı; dışarıda kaldı. Buna uşak sebep olmuş gibi, adamcağıza havlayıp kendi diliyle onu bir güzel azarladı.

Ben, hanımına tanıdığım kadar bu hoşhoşu da tanırım. Adı "Meci"dir. Paltoma sarınmış, kararsızlık içinde beklerken incecik bir sesin; - Merhaba Meçi! dediğini duydum. Konuşanı görmek için merakla etrafa baktım. Yan yana yürüyen iki bayan gördüm. Biri genç diğeri yaşlıca idi. Yanımdan geçerken aynı ince ses:

-Ayıp değil mi, Meçi? dedi.

Vay canına! Ne iş bu? Gözlerime inanamıyorum... Bizim Meçi, iki bayanın arkasından giden dişi hoşhoşa yanaşmış kur yapıyor. Duyduğum ses de bu

hoşhoşa ait... "Sarhoş muyum neyim?" dedim kendi kendime; ama içki kim ben kim!

Meçi cevap veriyor:

— Haksızlık etme, Fidel! Bana daha nazik davranmalısın, hav hav... iki gündür hastayım, hav hav...

— Ah, özür dilerim, Meçi! Bu duyduğuma çok üzüldüm, hav, hav... iki fino gerçekten insan diliyle mi konuşuyorlardı; yoksa ben mi köpekçiği anlamaya başlamıştım? Vay canına, hav hav!

Okuduklarımı hatırlayınca şaşkınlığım geçti. Şu sıralarda, dünyada buna benzer olaylar gerçekleşiyor ki. Yazdıklarına

• 7

göre ingiltere'de bir balık suyun yüzüne fırlayıp iki kelime bağırması. Bir gün iki ineğin bir mağazaya girip bir kutu şeker istediklerini okudum. Haydi bütün bunlar mümkün diyelim... Ya şuna ne dersiniz (Meçi devam ediyor):

— Sana mektup da yazmıştım; ama bizim Ponkal tenbel-lik edip getirmemiş galiba...

Her şey mümkündür, fakat köpeklerin yazı yazabildiğini hiç duymamıştım. Ağzım bir karış açık kaldı...

Yazı yazmayı insanlar bile doğru dürüst beceremezken, hayvanlar bu işi acaba hangi okulda öğrenmişler?.. Ancak soylu kişiler imlaya uygun yazabilir. Gerçi son zamanlarda esnaftan yazı yazarların sayısı bir hayli arttı. Hatta derebey-lerimizin kölelerinden bazıları da yazmayı öğrenmiş. Tuh be! Memur takımının itibarı artık ayağa düştü demekir.

Şu "Fidel" denen hoş hoş yosmayı takip etmeye karar verdim. Bakalım nerede oturuyor? Bu işin aslı nedir, öğrenmem gerek. Şemsiyemi açtım, iki bayanın peşine takıldım. Grohovaya sokağından Meşcanskaya'ya saptılar; oradan Stolyarna'ya döndüler. Sonunda Kukuşkin köprüsünün karşı yamacına geçip büyük bir binanın önünde durdular. Bu evi bilmeyen yoktur. Meşhur "Zeverkov'un Evi". Ev değil, geldi geçti hanı gibi bir yer. Kimler yok ki: Gündelikçi kadınlar, emekli subaylar, taşradan gelmiş on dördüncü dereceden memurlar, dul ihtiyarlar... Balık isfihi gibi odalara sıkışmış otururlar. Trampet çalan bir arkadaşım da burada oturur...

İki bayan hoşhoşla birlikte beşinci kata çıktılar. "Eh, bu seferlik bu kadarlık ilgi yeter; boş bir zamanımda gelir devamını öğrenirim." diye düşündüm ve geri döndüm.

4 Ekim

Bugün çarşamba. Genel müdürün odasında çalışıyorum. Bütün kalemlerini yontmak için erken geldim. Bizim müdür çok okuyan bir soylu; odası kitapla dolu... Merak edip bazılarının adını okudum, hepsi de yüksek ilimlerden bahseden eserler, bizim gibi ayın sonunu zor getiren ufak memur takımının anlayamayacağı dilden kitaplar... Fransızca, Almanca ve İngilizce olanları da var. Vay anasını, şu işe bak! Biz Rus-çayı zor okurken, genel müdür hazretleri Fransızca, Almanca, İngilizce kitaplar okuyor... Zaten hazretin yüzüne bakmak yeter; haşmet akıyor!.. Ağzından bir tek boş laf çıkmaz. Evrak getirdiğim zaman bazan lütfedip hatırımlı sorar. "Sağlığınıza duacıyız ekselans!" derim. Ne de olsa devlet adamı... Bize benzememesi normal... Ama beni sevdiğini biliyorum. Çünkü, ekselansları sadece değer verdiği ve sevdiği memurların hatırını sorar... Etrafa çeki düzen verdikten sonra, sehpanın üzerindeki "Arı Mecmuası"na bir göz attım. Şu Fransız milleti de ne ahmak! Nedir istedikleri?

Arıların dilini öğrenip daha çok bal elde etmenin yollarını arıyorlarmış... Vallahi elimde yetki olsa, hepsini meydana toplar sopadan geçiririm... Hah, yazı dediğin böyle olur işte! Şu Kursklu derebeyinin makalesi ne güzel... Bir ara saatin on ikiyi vurduğunu duydum. Vakit ne çabuk geçmiş... Bir makale daha okumaya niyetlendiğim sırada kapı vuruldu. Genel müdürün geldiğini zannederek ceketimin düğmelerini ilikledim, esas duruşta bekledim, öyle bir şey oldu ki, hiçbir yazarın

bunu anlatmaya gücü yetmez. Gelen müdür değildi; O'ydu! O, yani müdürün kızı... Alla-hım! Ey azizler! Bana güç verin! Bayılmadan kendimden geçmeden ono cevap verebileyim. Üstündeki beyaz elbise ile tıpkı bir kuğuya benziyordu. Hayır, ne kuğusu! Güneşe, evet güneşe benziyordu. Selam verdi ve gülümsedi. Bana gülümsedi...

– Babam yok mu? diye sordu.

Eğer gözlerim kamaşıp başım dönmeseydi, diyecektim ki:

– Hanımefendi, sevgili prenses... Kulunuz köleniz olayım, azizem...

Diyemedim. Tutulması dilimin, bir türlü çözülmedi. Sadece:

– Hayır efendim, henüz teşrif etmediler... Diyebildim. O da önce bana sonra raftaki kitaplara bakıp gülümsedi.

Bu arada elindeki mendili düşürdü. Fırlayıp yerden mendili aldım.

Aksilikler hep beni bulur; az kalsı cilalı parkede kayıp düşecektim.

Utancıtan kızarmış bir suratla, gülümsemeye çalışarak, mendili takdim ettim. Nasıl anlatsam o mendili bilmem: Beyaz, kar gibi, ince pakistadan... Generallere yakışır, mini mini, miski amber kokan, kenarları işlemiş, asil bir mendil. Teşekkür etti ve inci gibi dişleriyle gülümsedi. Eteklerini hışırdatarak odadan çıktı. Bir saat sonra ekselansın uşağı geldi:

– Eve gidebilirsiniz Aksenti Ivanoviç, dedi; general bir toplantıya gittiler.

Şu uşak takımından nefret ederim! Antrede, bir sandelye üzerinde kurulur, ayağa kalkmak şöyle dursun; selam vermeye bile üşenirler. Sanki uşak değil, efendilerinin yaveri... Küstahlıkları hazmedilecek gibi değil. Generalin uşağında da aynı hava. Geçen gün, sandalyeye kurulmuş, bacak bacak üzerine atmış, yerinden kıpırdamaya lüzum bile görmeden elindeki tütün tabakasını uzatmaz mı:

– Buyurun bir tane de siz sarın.

Bak şu terbiyesize! Ulan küstah, kendini bilmez mankafa! Karşındaki bugüne bugün soylu bir adam, bir devlet memu-

10

ru. Senin gibi aşağılık bir uş«k değil...

Portmantodan şapkamı aldım. Tabii paltomu da kendim "giydim. Herifin aldırış ettiği yok...

Doğruca evime gittim. Şiir defterini çıkardım. Sevgilim için şahane bir şiir yazdım.

Sevgilimi bir saat göremesem,

Bir yıl görmedim sanırım.

Sensiz hayatın tadı yok,

Sensiz yaşamktan nefret ederim.

Puşkin'den kopye ettiğimi sanıyorsunuz değil mi? Hayır, tamamen öz ilhamın eseridir. Zaten Puşkin olsaydı, ancak bu kadar yazabilirdi...

Asil aşka, asil bir şiir yakışır.

Akşam paltomu sırtıma geçirip generalin evinin önüne kadar yürüdüm.

Kapıda iki saat bekledim. Belki bir yere giderler diye... Fakat umudum boşa çıktı.

6 Kasım

Bu sabah şube müdürü ile fena kapıştık. Daireye adımımı atar atmaz, odacı gelip müdürün beni istediğini söyledi. Ben içeri girince, odacıyı gönderdi.

– Aksenti Ivanoviç! Nedir bu yaptıkların?

– Ne yapmışım, beyefendi?

– Aklını başına topla, kırkım geçmiş bir adamsın! YAp-tıklarım gören, "İvanoviç kafayı üşütmüş." diyecek.

– Ne demek istediğinizi anlayamadım, ekselans?

– Demek yaptığın maskaralıkların farkında değilsin! Bu yaştan sonra delikanlı gibi davranmak senin neyine? Kendi-

ni ne sanıyorsun? Bir soylu mu, bir general mi, yoksa birinci dereceden daire müdürü mü? Kendine gel! Beş parasız sıradan bir evrak memurusun... Maaşın sırtına yeni bir palto bile alamayacak kadar düşük, zavallı bir adamsın. Generalin kızına kur yapmak senin neyine? Eğer general bunu duyarsa, işini de kaybeder perişan olursun. Bak seni uyarıyorum! Git ve aklını başına topla!..

Herifin beni kıskandığı kesin... Onun da generalin kızında gözü var... Mevki makam sahibi olmakla kendini birşey sanıyor. Saati altın köstekliymiş, nehir kenarında yazlığı, şehir merkezinde konağı, atlı arabası, uşakları varmış... Hepsi vız gelir! Ben de yükselebilirim. Henüz kırk iki yaşındayım. Tam çalışma ve yükselme çağı... Biz de sırası gelince albaylığa ve kader "yürü" derse belki de generalliğe yükseliriz... O zaman biz de modaya göre giyinir, kırıvat bağlar seni cebimizden çıkarırız... Şimdilik gücümüz yetmiyor, elimiz darda... Sırtımdaki şu eski palto ile sevgilimin karşısına çıkmaktan utandığımı sende biliyorsun... Bildiğin için de burnun bir karış havada, kendini dev aynasında görüyorsun...

Akşam tiyatroya gittim. "Rus Aptalı Filatka" oynuyordu; çok eğlendim. Ayrıca avukatları tenkid eden ve on dördüncü derecede memurlarla dalga geçen serbest bir vodvil vardı. Sansürün buna nasıl izin verdiğine şaşıtım. Piyesin yazarı ustaca gazetecilerle, hovarda soylularla, soyluluğa özenen tüccarlarla alay etmiş.

Tiyatroyu çok severim. Cebimde birkaç köpek oldu mu, doğruca tiyatroya giderim. Bizim memur takımı arasında para verip de tiyatroya giden adama rastlayamazsınız, ömründe tiyatro sahnesi görmemiş memurlarımız çoktur. Tiyatro bir zevk, bir asalet işidir. Şube müdürü imlâdan anlamadığımı, noktadan sonra küçük harfle başladığımı söylüyor; ama bir gün şahane bir tiyatro eseri yazdığımı görür-

12

se bakalım ne diyecek^.. Bahse girerim, şiir yazdığımдан da haberi yoktur... Ne ise... Geçelim bunu... Şiir deyince hemen generalin kızı aklıma geliyor...

9 Kasım

Sabah tam vaktinde daireye gittim. Şube müdürümüz beni görmezceden geldi. Ben de hiç ses çıkarmadım; aramızda birşey geçmemiş gibi davranıp soyluluğumu gösterdim... Gelen evrakları dosyaya kaydettim. Sıra numarası vermeyi unuttuğum. Ne ise, bunu da yarın yaparım.

Saat dörtte işten ayrıldım. Eve giderken Genel Müdür'ün evinin önünden geçtim; ama kimseyi göremedim. Yemekten sonra uzanıp geleceğimi düşündüm.

11 Kasım

Bütün gün genel müdürün odasında çalıştım. Ekselans için yirmi üç, kızı için de dört kalem açtım. General, masasında hazır kalem bulunmasından çok hoşlanır. Ah, ne asil ve ne bilgli adamdır şu genel müdürümüz! Fazla konuşmayı sevmez, hep düşünür. Ne düşündüğünü, aklından neler geçirdiğini bilmek isterdim. Şu hükümet adamlarının hayatını çok merak ediyorum. Ne yer, ne içer, ne konuşurlar? Evinin içini, çalışma odasını görmek isterdim. Ah, burada memur olacağıma, generalin evinde uşak olsaydım!.. O zaman sevgilimi hergün görebilir, odasını temizler, eşyalarını düzeltirdim. Ne zevk, ne ihtişam! Aynalar, dolaplar, tuvalet masasının üzerindeki küçük koku şişeleri, pudra ve krem kutuları...

• 13

Ya o gök mavisi, gül kurusu ipek elbiseleri? Koryolanın üzerine atılmış, etrafa dağıtılmış bir halde ne güzel görünürler... Gökte olmayan cennet orası işte! Karyoladan kalkarken ayağını taburenin üzerine koyusunu, kar gbi beyaz çorabını giyişini bir görebilsem... Aman aman... Bu kadar yeter! Yoksa akimi yitireceğim...

Aklıma birden bire Meçi ile Fidel'in konuşması geldi. "Tam sırası... dedim kendi kendime, gidip şu zampara hoşhoşu sıkıştırıyım generalin kızı hakkında en sağlam bilgileri ondan alabilirim."

Doğruca generalin evine gittim. Meci'yi bulup bir kenara çektim:

– Bana bak Meçi! dedim. Ne haltlar karıştırdığını çok iyi biliyorum.

Şurada ikimizden başka kimse yok. Ben senin sırrını saklayayım, sen de küçük hanımın hakkında ne biliyorsan anlat; tamam mı? Yemin ederim, anlattıkların aramızda kalacak.

Kurnaz it! Beni anlamamış gibi kuyruğunu bacaklarının arasına alıp oturdu. Salak salak yüzüme baktı.

– Haydi Meçi, bırak bu numaraları! Beni uğraştırma... Yoksa senin için iyi olmaz!..

Bakışları birden değişti. Hırlayıp dişlerini gösterdi; sonra geri dönüp kaçtı. Bahçe kapısından içeri girip gözden kayboldu. Ben zaten köpeklerin ne kurnaz, ne siyasetçi olduklarını öteden beri biliyordum. Hatta insanlardan daha zeki olduklarını söylemek için vakit erken... Bun dememem lâzım. Göreceğiz, Meçi! Kim daha akıllıymış, sen mi yoksa ben mi? Eve gidip sıkı bir plan yaptım. Yarın Zvarkov'un evine gidip Fidel'i sıkıştıracağım. Meci'nin ona yazdığı mektupları ele geçireceğim. B umektuplar elimde olduğu zaman Meçi konuşmaya mecbur kalacak... Yarın çok işim var, erken yatmalıyım.

12 Kasım 9

Gözlerimi açtığım sırada kilisenin saati onbiri vuruyordu. Hizmetçi kadın gelmediği için uyanamamıştım. Anlaşılan muşmula suratlı moruk bugün de gelmeyecek... Önemli değil. Kahvaltı yapmaya niyetim yok; traş da olmayacağım. Şu mektup işini bir an önce halletmem lâzım.

Bakkal dükkânlarının önünden geçerken duyduğum ekşi lahana kokusu yetmiyormuş gibi, evlerin açık kapılarından insanın burun direğini kıran ağır yemek kokuları geliyor. Koşar adımlarla oradan uzaklaştım. Ben kaçtıkça, o pis kokular inadına peşimden geliyor.

Koştüğüm iyi olmuş, Zivarkov'un o koca apartmanına çabucak gelivermişim. Hızımı kesmeden altıncı kata tırmandım. Zile bastım. Kapıyı çilli, fakat pek de çirkin sayılmayan bir kız açtı. Kızı hemen tanıdım. Geçen gün peşlerinde Fidel olduğu halde ihtiyar kadınla birlikte yürüyen kız...

Nefes nefese beni karşısında görünce şaşırdı. Utanmış gibi yaparak sordu:

– Kimi istemiştiniz, efendim.

Durumundan hemen anladım: "Koca peşindesin sen kızım..." dedim içimden.

– Köpeğiniz Fidel'le görüşmek istiyorum.

Zavallı... Meğer ne aptal şeymiş... Tam bir gerizekâlı örneği... Bön bön suratıma bakıyor.

Neyse ki, adının söylendiğini duyan köpek havlayarak geldi. Böylece kızdan daha akıllı olduğunu göstermiş oldu.

– Fidel, beni tanıdın mı? diye sormama fırsat kalmadan, it dölü üzerime saldırdı.

Bu köpek milleti, konuşmanın ve yazmanın yanı sıra, insanın düşüncelerini de okuyabiliyor demek!..

14

• 15 •

O anda, antrenin bir köşesinde, sepetini gördüm, itin aklımdan geçenleri okumasına fırsat vermeden sepete koştum, içini alt üst ettim. Nihayet ince bir minderin altına sakladığı bir deste küçük kâğıdı bulup çıkardım.

Fidel önce baldırıma yapıştı. Bir tekmeyle onu kendimden uzaklaştırdım.

Sevincime diyecek yoktu. Kaltak hoşhoş, mektupları vermek niyetinde olmadığını anlayınca inler gibi titrek bir sesle havladı. Yaltaklanarak ayaklanma kapandı. – Boşuna kendini yorma kızım! dedim... Bu mektuplar bana lâzım; hem de çok lâzım, işim bitince onları sana geri getireceğim.

Söz veriyorum, getireceğim! Haydi, şimdilik hoşça kal!

Bir hamlede kendimi dışarı attım.

Zavallı çilli kız... Yüzündeki korkuyu görmeliydiniz; galiba beni deli sandı!..

Mektuplan paltomun iç cebine yerleştirdikten sonra, en kısa yoldan eve geldim. Bir de ne göreyim: Bizim yaşlı hizmetçi temizliğe başlamış... Bugün temizlik günü değil. Bu işin içinde bir bit yeniği olmalı...

Hımm... Fidel! Evet, bu kaltak hoşhoş uzaktan Finli Mavra'nın düşüncelerini yönetiyor mutlaka... Ha, haa, haaa! Demek kendini benden daha akıllı sanıyorsun, Fidel?

- Kolay gelsin, Mavra Ana! dedim. Finli kocakarı cevap vermedi. Eve girmekten vazgeçtim. Kırta çıkıp, bir ağacın altında oturacağım... Hayır, ağacın altı olmaz! Bir çimenliğe uzanacağım, Fidel'in mektuplarını baştan sona okuyacağım. Köpekler kendilerini bizden daha akıllı sansınlar bakalım. Meçi ile Fidel'in ilişkisi basit bir aşk ilişkisi değil... Bundan eminim. Kimbilir ne entrikalar çeviriyorlar? Meçi, mutlaka generalin siyasi faaliyetleri hakkında Fidel'e bilgi veriyor. Fidel de hükümetin casusu... General-

den bahsettiğine göre, kızmdan da bahsediyordur. Aman, aman! Bu konuya dokunmayalım... Burada keselim... Kırta çıkmaktan vazgeçtim. Takip edildiğime dair içimden bir önsezi var. Akşama kadar tilki kaçıışı uygulayarak izimi kaybettirdim... Eve döndüğümde hava iyice kararmıştı. Lambanın ışığında mektupları okumam imkânsız. Harfler çok küçük. Mektup tomarını kuşağımın arasına saklayıp yattım. Buradan çalınması çok zor...

13 Kasım

Saat ona doğru uyandım. Mavra Ana henüz gelmemiş. Akşama kadar geleceğini sanmıyorum... Fidel, işin farkına vardığını anlamıştır... Mektupları ele geçirmenin başka bir yolunu bulmadan onları okumalıyım. Kuşağımın arasını yokladım. Mektuplar sağlamda... Sevincime ve heyecanıma diyecek yok. Artık sıra mektuplan okumaya geldi. Toman çıkardım. Birinci mektuptan başladım. Yazı gayet düzgün ve okunaklı; ama yine de üzerinde köpeksi bir koku var... Meci'den geliyor.

Okuyalım:

"Sevgili Fidel,

Kızma ama senin şu basit ismine bir türlü alışamadım. Kim vermiş sana o köylü adını? Seninkiler daha soylu bir isim bulamadı mı? Neyse, bu mektup işini iyi düşündük değil mi?"

Şu cümlelerin düzgünlüğüne bak! Sanki köpek değil, Edebiyat öğretmeni...

"Üniversite mezunuyum" diye övü-

17

nen şube müdürümüz bile böylesini beceremez. Küçük ama okunaklı bir yazı. Noktalama ve imlâ hatası yok. Okumaya devam edelim:

"Duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmayanlar, zevksiz kişilerdir..."

Bak hele! Almanca bir eserden aşırırmış olmalı bu vecizeyi... Eserin adı şimdi aklıma gelmiyor.

"İnsanlar, köpeklerin gerçek kabiliyetlerinin farkına var-salardı hayat ne sıkıcı olurdu... Onlar varsın ev köpeklerini efendilerini eğlendiren birer şaklaban sansınlar... Böylesi daha iyi; hayatımız bolluk ve refah içinde geçiyor. Küçük hanım benim için deli oluyor. Babası da sık sık okşar beni. Sütümü ve çayımı bol krema ile içiyorum, iyi ki kapı köpeği olarak doğmamışım... Şu bizim mankafa "Polkan"ı, koca kemikleri kemirirken görünce acıyorum. O kokmuş, pis kemiklerden ne zevk alır bilmem... Kuş ya da av etinden başkasını yiyemem. Ziyafetlerde, bazı görgüsüz misafirlerin beni çağırıp ellerinde mıncıklayarak topak ettikleri ekmeği uzatmaları yok mu; nefret ediyorum. Fakat "sevimsiz bir köpeğiniz var" demesinler diye zıplayıp ekmeği havada yakalıyorum. Salaklar da zevkten bayılıyorlar..."

Tüh sana münasebetsiz köpek! Ne saçma sapan şeylerden bahsediyor? Öbür sayfaya bakayım; belki işe yarar bir-şeyler bulurum:

"... Bana, evde olan herşeyi anlatmanı istiyorum" dedin ya; işte ben de anlatıyorum..."

Tamam! Fidel'in Meci'yi kullandığı kesin!.. Bunu ta baştan anlamıştım zaten:

"... Küçük hanım bana değer verdiği için, 'bab' da beni seviyor. 'Sofi'nin cici köpeği'diye okşuyor..." Alçak hoşhoş! Nihayet sevgilimden bahsetmeye başladı...

18

"... Baba, çok tuhaf bir insafı... Sanki konuşmaktan ziyade susmayı seviyormuş gibi hep susuyor. Yemek ve çay saatleri dışında odasından çıkmaz. Hep okur ve yazar..."

Sana babanı soran mı var, ukalâ köpek? Sofi'den bahset-sene!..

"... Bir hafta önce, nedense birdenbire çenesi açıldı. Hep kendi kendine konuştu durdu: "Verecekler mi, vermeyecekler mi?" Kim verecek, ne verecek; belli değil... Bir seferinde bana bile sordu: "Ne dersin Meçi, verecekler mi?" Doğrusu ne demek istediğini anlayamadım. Onu memnun etmek için, ne de olsa evin reisi, "evet" anlamında başımı salladım ve yılışarak "hav! hav!" dedim. Nasıl sevindi, görmeliydin... Bir gün, yani bir hafta sonra, bizim baba..."

Koca bir general, hem de umum müdür, nereden senin baban oluyormuş pis köpek?

"... Çok sevinmiş olarak eve geldi. Hizmetçileri, aşçıları ic-timaya dizdi:

- Bu akşam çok kıymetli misafirlerim var, elinizden gelen en iyi hizmeti göstermenizi istiyorum! diye söze başladı ve bir sürü görgü kurallarından ve resmî formalitelerden bahsetti..."

Tamam! işte en önemli konuya geldik. Dedim ya , bu köpeklerin siyasetle uğraştıkları kesin... Bakalım bizim "Köstebek Meçi" sevgilisine ne haberler uçurmuş:

"... Akşama kadar bir sürü üniformalı, apoletli, kılıçlı adam eve geldi. Hepsi de, bilmediğim bir başarısından dolayı babayı kutluyorlardı. Sofrada babamız sevincinden kabına sığmıyordu. Etrafındakilere fıkralar anlatıyor, şakalar yapıyor, herkesi güldürüyordu. Misafirler gittikten sonra beni kucağına aldı. Boynunda asılı duran haçlı bir madalyayı göstererek:

19

- Bu nedir, biliyor musun Meçi? diye sordu.

Burnumu, madalyayı taşıyan geniş kurdelaya değdirdi; özel bir kokusu yoktu..."

Hımm... Bak sen keretaya! Bu fino oldukça zeki... "Ba-ba'da mevki hırsı var" demek istiyor.

"... Şimdilik veda etmek zorundayım şekerim... Küçük hanım Sofi beni çağırıyor..."

Allah belânı versin, alçak köpek! Tam mektup biterken Sofi'den bahsediyor...

ikinci mektuba da bir göz atalım: "Sevgili Fidel,

Bugün Pazar olduğu için herkes uykuda... Sabah erkenden kalktım ki, kimse görmeden sana mektup yazabileyim. Dün Sofi çok telâşlıydı. Giyinirken huysuzlandı durdu..." Hele şükür, nasılsa Sofi'den bahsetmeyi aklına getirebildi; çenesi düşük hoşhoş!

"... Küçük hanımım baloları çok sever; telâşı da bu yüzdendi, insanlar neden giyinir bir türlü anlamıyorum... Bizim gibi elbisesiz gezseler ne var; daha zahmetsiz, daha rahat... Balolardan da birşey anlamıyorum. Bir sürü kalabalık, bir sürü gürültü. Sofi çoğu zaman bu balolardan sabahın beşinde döner. Başının ağrıdığından, yorulduğundan yakınır. Salak kız! Madem yoruluyorsun, baş ağrısı yapıyor; sen de gitme..."

Hop, hop! Salak senin anandır! Terbiyesiz hayvan!

"... Bitkin, süzgün halinden balonun iyi geçmediğini anlarım. Ben şahsen genç bir kız olsaydım, böyle balolara gitmezdim. Bir tavuk budu biraz salça, yanında da pilav olunca... Hayat bu işte! Havuç, şalgam, enginar... Nefret ederim."

Ne yapıyor bu sersem hoşhoş? Saçmalamaya başladı! Eh, ne de olsa, köpek... Biodakika! Meçi gibi zekî bir yaratık böyle birdenbire saçma cümleler yazmaz... Şifre! Evet, bu cümleler şifreli... Hımm... Ne ise, geçelim...

Hele şu mektuba bir göz atalım. Uzunca bir şey. Tarih de yok...

"Bahar yaklaşıyor. Kanım kaynıyor. Kalbim, birşeyler bekliyormuşum gibi, hızlı hızlı atıyor. Pencereye gidip dışarıyı gözlüyorum. Belki yoldan geçersin de seni görürüm diye... Ne yalan söyleyeyim, burada bana kur yapan çok köpek var... Hiç birine yüz vermiyorum. Bilsen, bazıları ne ucube şeyler. Bakıyorsun bir sokak köpeği; pisliği üzerinden akıyor. Fakat o bunun farkında değil. Kasıla kasıla yürüyor. Ben de gör-mezceden gelip başka tarafa bakıyorum. Bir de çirkin bir buldog var sokağımızda. Öyle hantal ve iri bir şey ki; arka ayakları üzerine dikilse boyu bizim babaya yetişir. Hoş, o bunu beceremeyecek kadar aptaldır... Dili dışarıda, kulakları aşağı sarkmış, patlak gözlerini pencereme dikmiş öyle bekler... Sabaha kadar beklese bile yine havasını alır. Hepsine karşı ilgisiz kaldığımı söylemem... Meselâ komşumuzun şirin bir köpeği var; adı Tnezor. Ne asil bir isim değil mi? Yüzü de o kadar güzel ki..."

Tüh, palavracı kaltak! Böyle ıvır zıvır şeylerle mekutubu dolduracak ne var? Bana ne peşinde dolaşan köpeklerden! Bana insandan bahset. Manevî gıda verecek, ruhumu besleyecek insanca şeylerden bahsetsene! Bu sayfayı geçiyorum. Öbür sayfaya bakıyorum. Sofi ismini okuduğum yerde duruyorum: "... Sofi masanın önünde nakışışlıyordu; ben de pencereden dışarı bakıyordum. Birden uşak içeri girdi:

— Bay Teplov geldiler efendim! dedi. Sofi'nin sevincini

20

21

görmeliydin Fidel...

— İçeri al! Beyefendiyi beklediğimi söyle! dedi heyecanlı bir sesle: Beni kucakladı ve alnımdan öptü. Beni öptü, düşünebiliyor musun? Kulağıma eğildi:

— Gelenin kim olduğunu biliyor musun Meçi? diye sordu ve ekledi: Bay Kamer Yunker Teplov... Esmer, kara gözlü, erkek güzeli bir prens..." Allah canını alsın emi! iftiracı köpek! Sofi, yani benim sevgilim... O melek ruh kız, bir başka erkeğe gönül verecek öyle mi?

Dur bakalım, daha ne iftiralar yumurtlayacak: "... Sonra beni yere koydu; üstüne başına çeki düzen verdi. Aynanın karşısına geçip saçını düzeltti. Az sonra içeriye siyah saçlı, uzun favorili, genç bir saray muhafızı girdi. Adet yerini bulsun diye ona hafifçe hırladım. "Aman Allahım! Erkek güzeli bu mu?" dedim içimden... Aplak suratlı, yassı burunlu, patlak gözlü, çirkin mi çirkin bir subay. Sofi bu adamın nesini beğeniyor anlamıyorum? Benim Trezor bundan daha yakışıklı..."

Olamaz! Bir general kızı, bir prenses böyle çirkin bir adamı sevmeyiz! Bu işte bir terslik var... Hınzır hoşhoş, yine şifreli yazıyor galiba...

"... Ben birşeyin farkında değilmişim gibi davranarak pencereden dışarısını seyreliyordum; fakat kulağım onlardaydı. Ah ne saçma, ne incir çekirdeğini roldurmayan sözler ediyorlardı! Boçarov adında biri dans ederken gömleğinin kalkık yakası ile leyke benziyormuş... Dans ettiği kadın da figürleri kanştınyormuş. Bayan Lidine, gözleri yeşil olduğu halde, mavi olduğunu iddia ediyormuş. Bir sürü, bahsetmeye değmez saçmalıklar... Kendi kendime diyorum ki, bu Teplov mu, Tepe-lov mu her ne karın ağrısı ise Sofi'nin ilgisini çektiğine göre; babasının odasında çalışan salak memur bile çekebilir..." Kim bu memur? Acaba

kimden söz ediyor? "... Ah şekerim... Generalin oda memurunu görsen, öyle komik adam ki... Soyadı da kendisi gibi tuhaf. Babanın kalemlerini yontmaktan zevk alıyor salak... İmlâsı düzgün olmadığı için, ekselansları onu çoğu zaman ayak işlerinde kullanıyor. Odacı gibi bir şey anlayacağın. Zaten eski palto-suyla, pençesi delik ayakkabısıyla, taranmamış fırça gibi saçlarıyla onu gören odacı sanır..."

itin dölüne bak hele! Eh, ben de senin ipliğini pazara çıkarmazsam; bana da!..

"... Sofi bu adamı görünce gülmeden edemiyor. O fakir de, kızın kendisine kur yaptığını sanıyor. Sevincinden ağzı kulaklarına varıyor. Sofi'yi görebilmek için gizlice gelip evin çevresinde dolanıyor. Yağmur altında saatlerce bekliyor. Sokak köpekleri gbi şırıl sıkılam oluyor..."

Köpek senin babandır, itoğlu it! Bu da şube müdürü gibi beni çekemiyor!.. Zaten her şey şube müdürünün başının altından çıkıyor. Meçi ile işbirliği yaptığını kalıbımı basarım. Evet, o da casus köpeklerşebekesine çalışıyor... Bir mektup daha var. Belki bütün sırrı bu mektup çözecek:

"Şekerim Fidel,

Uzun zamandır seninle mektuplaşamıyoruz. Evimizde bir koşturmacadır gidiyor..."

Nereden senin evin oluyormuş kancık köpek? Altı tarafı yemek artıkları ile beslenen adi bir ev köpeğisin!..

"... Kemer Yunker artık her gün eve geliyor. General de bu ziyaretlere göz yumuyor. Hizmetçinin söylediğine bakılırsa, yakında evimizde düğün var..."

Şeytanın dölü, mendebur köpek! Artık gerisini okuyama-

• 22

23

yacağım. General ha! Saray muhafızı ha! Dünya nimetleri hep onlar için!.. Bizim gibi fakir takımından biri elini bir nimete uzattı mı, daha eli değmeden bir Kamer Yunker veya ciğeri beş para etmez soylu bir moruk kapıverir... Allah hepsinin belâsını versin! Benim paradan ve rütbeden başka neyim eksik, ha! Benim iki gözüm var da generalin dört gözü mü var? Ah, şu anda general olmayı ne çok isterdim! Sofi ile evlenmek için değil; sırf şube müdürünün önümde nasıl eğildiğini, ufak memurların karşımda nasıl elpençe divan durduğunu görmek için... O zaman Kamer Yunker gibileri, ben yanlarından geçerken, esas duruş vaziyeti almak zorunda kalırdı. Ben de suratına tükürür geçerdim itin! Hepsi yerin dibine batkıs! Mendebur köpeğin mektupları canımı sıkılmaya başladı, işte, hepsini de yırtıp çöp kutusuna atıyorum!

3Aralık

Hayır olmaz! Bu evlilik âdil değil! Sofi gibi bir melek, Kamer Yunker gibi bir şeytanın koynuna giremez! Yalan bu! Şube müdürünün uydurduğu, köstebek Meci'nin de Fidel'e uçurduğu bir balon bu!.. Hem şu Kamer Yunker de kim oluyormuş? Çar hazretlerinin kapı kulu, kılıçlı bir köpek!.. Saray muhafızı oldu diye, kral olmadı ya! Benden üstün neyi var merak ediyorum? Düşündükçe aklım karışıyor... Hem neden ben yedinci dereceden bir memurum? Belki daha yüksek bir adamım da bundan haberim yok... Bir kont, bir general veya bir kralım da... Kendi kendimi tanımıyorum... Tarihte buna benzer örnekler çok... Belki gerçek adım Aksenti İvanoviç değil de daha soylu bir isimdir... Gerçek makamım ve gerçek ismim ortaya çıksa; sırtımda general üniforması, omuzum-

da pml pırıl sırmalı apoletler, göğsümden çapraz kılıç madalyası ile bizim yosmaya görünsem ne yapar acaba? Babası olacak umum müdürümüz ne hallere girer, kim bilir? Ah, ne makam düşkünü, ne hırslı adamdır o! Mason... Evet, yüzde yüz mason bizim general!.. Az konuşması, çok okuması, to-kalaşırken sadece iki parmağını uzatması... Zaten çoktandır ondan şüpheleniyordum...

5 Aralık

Bugün bir gazete aldım. Okuyorum, ama aklım hep meçhul kimliğimde... Sıradan bir insan, hele yedinci dereceden bir memur olmadığım kesin!.. öyleyse ben neyim ve kimim? Birden gözüm dış haberler sayfasına takıldı. İspanya'da siyasi durum pek karışıkmiş. Taht devrilmiş, devlet ileri gelenleri idareyi kime vereceklerine karar verememişler. Her yerde isyan hareketleri başlamış, bu iş bana çok garip göründü... Taht nasıl devrilmiş? Yaşlı bir senatörü tahta oturtmak isteyenler varmış... Kral kayıpmış... Bu mümkün değil! Taht kralın hakkıdır. Yaşlı bir senatörün önünde kim eğilir? Kral nasıl kaybolur? Taht kralsız, devlet başsız olur mu? Kral vardır! Arasınlar, bulsunlar!.. Fransa, İngiltere veya Almanya... Ne bileyim, bir yerlere gitmiştir...

8 Aralık

Daireye gitmeye hazırlanıyordum. Aklım yine şu İspanya işine takıldı. Gitmekten vazgeçtim. Nasıl sıradan bir senatörü kral koltuğuna oturturlardı? Her şeyden önce bir şeref

25

meselesi bu... Sonra, Avrupa da tanımaz bu senatörü!.. Başta Fransa itiraz eder. İngiltere ibe bahane arıyor... İspanya'ya ait bir iş neden beni böyle derinden etkiliyor? Elim hiç bir işe varmıyor... Yemekte çok dalgın olduğumu Mavra Ana da farketmiş. Bir ara iki tabağı birden yere fırlatmışım... ikisi de kırılmış tabii. Yemek yemekten vazgeçip dolaşmaya çıktım. Akşama kadar düşünmek için sakin bir yer aradım. Geziden dönünce yattım. Yattığım yerden İspanya meselesini çözmeye çalıştım.

2000 Yılı'nın 43 Nisan'ı

Bugün bayram var! İspanya kralına kavuşuyor!.. Kral bulundu! Bunu ancak bugün öğrendim: Kral benim! Herşey apaçık... Kendimi buldum, gerçek kimliğime kavuştum... Bir taraftan da şu yedinci dereceden memurluk işinin nereden çıktığını anlamaya çalışıyordum. Ne saçma şey! Benim gibi taht ve saltanat sahibi bir hanedan mensubunu kim memur diye kaydettirmiş? Hımm... Bu mutlaka şube müdürünün işidir!.. Bizim Mason generalle anlaşp... Hımm... iyi ki tımarhaneye tıkmamışlar... Bu adamlardan herşey umulur...

Artık her şey gün gibi aşikâr! Eskiden bir sis perdesinin arkasından seyrediyordum dünyayı... Bunun sebebi de beynimizi kafatasımızın içinde zannetmemiz!.. Kafatasına hap-solmuş bir beyin nasıl düşünebilir? Halbuki beyin dediğimiz şey elle tutulmaz gözle görünmez bir esintidir. Hazar denizi taraflarından gelen bu ilahi esinti, düşüncelerimizi doğurur. Kimliğimi önce bende çok emeği olan Mavra Ana'ya açıkladım. Zavallı ihtiyar karşısında İspanya kralını görünce

26

korkudan neredeyse altına edecekti... Haksız da değildi hani... Cahil kadın, bu güne kadar kral görmemiş ki!.. Derhal hizmetçimi yatıştırdım. Şefkatli bir sesle ve alçak gönüllülükle korkmamasını; bazı günler ayakkabımı iyi fırçalamadığı için kendisine kin tutmadığımı, gelmediği günler için kızmadığımı anlattım.

Korkusunun sebebini de anladım: İspanya krallarının hepsinin tıpa tıp ikinci Filip'e benzediğini sanıyor. Karacahil ne yapsın? Mavra ile böyle yüksek meseleleri tartışacak değilim tabii... Onu rahatlatmak için İspanya krallarının ikinci Filip'le hiçbir akrabalıkları olmadığını, benimse soyumda hiçbir kara papazın bulunmadığını söyledim.

Artık daireye gitmeme lüzum kalmadı. Canı cehenneme dairenin! Beni bir daha orada zor görürsünüz dostlarım... Şube müdürü evrakları dosyalatacak başka bir enayi bulsun! General de odacıya kalemlerini açtırsın! Yağma yok, kral uyandı!..

Ekim'le Mart'ın 86'sı, gündüzle gecenin arası

Bugün dairenin odacısı geldi. Üç haftadır daireye uğramadığımı söyledi. Gelmem için yazılı bir tebligat imzalattı. Laf olsun diye imzaladım.

Hafta hesabının yanlış olduğunu odacıya söylecek değilim ya... Gerçek güneş hesabına göre bir ayda sekiz hafta olduğu halde, Yahudiler hahamların yıkanma gününe uydurup dört hafta yapmışlar... Sırf eğlence olsun diye kalkıp daireye gittim. Şube müdürü, önünde düğme ilikleyip özür dileyeceğini sandı. Selâm bile vermedim; ona ne kızgın ne de fazla yumuşak bir bakış

• 27

fırlattıktan sonra geçip yerime oturdum. Başta şube müdürü olmak üzere, bütün memur takımı alık alık bana bakıyorlar... içimden "Şu anda karşınızda ıspanya Kralı bulunduğunu bilseydiniz, kim bilir nasıl telâşlanırdınız?.." diye düşündüm, önüme dosyalamam için bir tomar evrak koydular. Bakmadım bile. Biraz sonra dairede bir telaş başladı. Umum müdür geliyormuş... Zavallı insancıklar! ıspanya Kralı geliyor; ama bilmedikleri için kolları kıpırdamıyor!.. Umum müdür geliyor diye ayaklan birbirine dolaşıyor. Herkes masasının üzerini, çekmecelerini temizleyip düzenliyor. Ben de bıyık altından gülüp onları seyrederim. Nihayet Umum Müdürü kapıdan giriyor. Şube Müdürü koşup onu karşılıyor; önünde eğilip temenna duruyor. Memurların hepsi düğmelerini iliklemiş, ayakta duruyor. Niçin kalkacakmışım? Ben ki, ıspanya Kralıyım ve bir devleti temsil ediyorum... Onlar bunu bilmeseler de, sıradan bir Rus generalin önünde eğilip şerefimi iki paralık edemem!.. Umum müdürmüş! Ne müdürü, mantar o mantar! Şişenin ağzına konulan bir mantar... Ayağa kalkmadığım hemen farkedildi tabii... Şube müdürünün yüzünü görmeliydiniz... Renkten renge giriyor. Biraz sonra kalem kâatibi imzalamam için önüme bir kâğıt uzattı. Okumadım bile... Adam, filan masa memuru falanca yazacağımı sanıyor. "O eski günlerin imzası oğlum..." dedim içimden. En başa, Umum Müdürü'nün üzerine, şahane bir yazı ile "Sekizinci Ferdinand" kondurdum. Kâtip imzayı okuyunca bizim Mavra gibi şaşkına döndü. Az sonra, etrafımı saran memurların saygı sessizliği görülecek şeydi. Çok duygulandım. Hafif bir eli işareti ile:

— Biz eski arkadaşız, dedim; fazla bağlılık gösterileri istemem. Yerimden kalktım. Vakur adımlarla koridora çıktım. Doğruca Umum Müdürü'nün evine gittim. General evde olmadığı için uşak içeri almak istemedi. Ona öyle bir şey söyledim ki, herif olduğu yerde dondu kaldı... Ben de içeri girdim, Sofı'nın odasına yürüdüm. Kapı açıktı, aynanın karşısında oturuyordu. Beni görünce şaşkırdı; yerinden fırladı. Ona doğrudan ıspanyol Kralı olduğumu söylemedim. Bir soyluya, bir hanedan mensubuna, kısacası bir krala yakışır üslupla dedim ki:

— Sevgili bayan! Hayalinizde, hatta rüyanızda bile görmediğiniz bir mutluluk sizi bekliyor!.. Düşmanlarınızın bütün oyunlarına rağmen yakında birleşecek ve ömür boyu birbirimizden ayrılmayacağız...

Ah, ne hain yaratıklar şu kadınlar! Kadının gerçek yüzünü ve kalbini bağladığını ancak şimdi keşfedebiliyorum... Kadın şeytana aşkıttır ve kalbini şeytana satmıştır!.. Bunu ilk keşfeden benim galiba! Evek, şaka etmiyorum: Biyologların, fizikçilerin kadın hakkında yazdıklarının hepsi saçma; o sadece şeytani sever. Peter Locası'nda oturup dürbününü ayarlayan şu fettan dişinin, göğsü nişanlarla dolu şişko generale mi baktığını sanıyorsunuz? Siz öyle sanmaya devam edin bakalım... Hayır o, generalin arkasında durup sırttan şeytana bakıyor!.. İblis, birazdan şişkonun frakının içine girecek, kadına parmağıyla işaretler yapacak ve onu avlayacak...

Ya şu "yurtsever" geçinen, yüksek rütbeli, kravatlı, smokinli şarlatanlara ne demeli? Onların gerçekten size hizmet etmek için mi bu makamlara geldiğini sanıyorsunuz? Vah size! Onlar, nabza göre şerbet vermeyi çok iyi bilirler... Para için değil babasını, dinini bile satar bu sözde yurtseverler. Hırs bürümüşdür gözlerini. Hırs tohumuda küçük

dillerinin altında, küçücük bir kesenin içinde, minik bir kurttur. Haydi bu kurdu kimin ürettiğini de söyleyeyim: Gorohova soka-

28

29

ğında oturan bir berberi Evet, bir berber... Adını da biliyorum, ama şimdi aklıma gelmiyor. Bir ebe ile beraber çalışıyorlarmış. Asıl maksatları bütün dünyaya islâmiyet'i yaymak. Şu anda bile Fransa'da halkın büyük bir kısmı islam dinini kabul etmiş...

Tarih önemli değil; gün de öyle...

Kimliğimi her önümü gelene açıklamıyorum. Kralsam, kral gibi davranmalıyım. Nevski caddesinde gezintiye çıktığım bir sırada "Çar hazretleri geliyor!" dediler. Caddenin iki yanında dizilen halk, şapkalarını çıkarıp kralımızın arabasını selamladı. Ben de şapkamı çıkardım; ama ıspanya kralı olduğumu sezdirmedim... Çarla muhatap olmama önce saray tarafından törenle tahta oturmam gerekir, iyi ama beni nasıl tanıyacaklar? ıspanyol millî kıyafeti giymeliyim; yoksa beni bulamazlar... Terziye ısmarlasam burun kıvrırır; adam ıspanya kralı olduğumu ne bilsin. Hepsi eşek bunların!

Kafam bu günlerde iyi çalışıyor. Hazar Denizi'nden esintiler bol... Hemen aklıma geldi: Resmî günlerde giydiğim bir redingotum vardı. Onu bozup harmaniye yaptıracağım. Fakat namussuz terzi para ister bunun için... Kendim dikmeye karar verdim.

Odama girdim; redingotu sandıktan çıkardım. Kimse görmesin diye de kapıyı arkadan sürgüledim. Redingotun dikişlerini sökmeden, makasla şurasını burasını kesip har-maniyeye benzettim.

Seneyi hatırlamıyorum, ay belli değil, günü de şeytan almış götürmüş...

Bu işte bir terslik var, ama ne ise... Konu bu değil...

Harmaniyemi göydiğim^zaman, odaya giren Mavra Ana şaşırdı ve çılgılığı bastı... Önemli değil onunla uğraşacak zaman değil. Saraydan beni almaya gelecek heyeti bekliyorum. Maiyetim olmadan nasıl giderim? Birden kafam çalıştı: "Hükümet binasının önünden geçeyim de beni görsüler." dedim. Görsünler ki, İspanya heyetine "Kralınız burada!" diye haber versinler.

Aydın On yedisi

Saray heyetinin gecikmesi beni düşündürmeye başladı. Böyle önemli bir meselede onları geciktiren sebep ne olabilir? Yoksa Fransa mı engel çıkarıyor? Evet, evet... Bu olsa olsa Fransa'nın işidir. Derhal giyinip milletlerarası postaya gittim, ıspanya'dan bir heyetin gelip gelmediğini sordum. Müdür, geri zekâlının biri! Hiçbir şeyden haberi yok.

"ıspanya'dan heyet filan gelmedi; heyet de kim?" dedi ve ekledi:

"ıspanya'ya mektup gönderecekseniz, parasını verirsiniz, biz de pullar göndeririz."

Senin de, mektubun da canı cehenneme sersem herif! Adama bak, mektup yazacaktım! Mektubu ancak saray kâtipleri yazar; krallar değil!..

>•,.,.,-.,.,||,

<

Madrid, 30 Şubat

işte nihayet ıspanya'dayım. Öyle âni oldu ki, hâlâ kendime gelemedim. Bu sabah ıspanya heyeti geldi; derhal beni yakalayıp arabaya bindirdiler. Acele edişlerine şaşırmadım.

30

31

Anlaşılan krallarım tekrar kaybetmek istemiyorlar... Yalnız anlayamadığım şey, arabanın çok hızlı gitmesi. Yarım saat geçmeden ıspanya sınırına vardık.

Enteresan bir memleket şu ıspanya! Saray başı traşlı adamlarla dolu.

Bunların ıspanyol soyluları ile şanlı askerleri olduğunu hemen anladım, ıspanya'da saçları kökünden kazıtmak bir soyluluk geleneğidir.

Başvezir'in hareketleri pek hoşuma gitmedi. Beni, kolumdan yakaladığı gibi bir odaya kapattı. Karşıma geçip bağırdı:

- Demek sen Kral Sekizinci Ferdinand'sın ha! Ben de Dokuzuncu Ferdinand'ım ve buranın kralıyım! Yaptıklarının bir deneme olduğunu bildiğim için:

- Beni denemeye kalkma! dedim; sen de biliyorsun ki kayıp kralınız benim...

Sözlerimi daha yeni bitirmiştik ki, başvezir, suratıma ardı ardına iki sopa indirdi. Canım çok acıdığı halde ses çıkarmadım. Yüksek rütbe verilecek şövalyelere böyle davranıldı-ğım hatırladım. Demek, ıspanya hâlâ bu geleneğini sürdürüyor...

Yalnız başıma kalınca devlet işleriyle meşgul olmaya başladım. Önce sınır meselesini çözmem gerekiyor... Bazı cahil- ; ler hâlâ aynı topraklar üzerinde bulunan Çin'le ıspanya'yı ayrı memleketler zannediyor. Tahta çıkar çıkmaz önce maiyetime bu gerçeği söyleyeceğim. Diyeceğim ki, "ıspanya yazın üzerine Çin yazısı çıkaracaktır!"

Bütün dünyayı ilgilendiren, çok önemli bir mesele daha var. Yarın sabah saat yedide, Ay, dünyamıza bindirecek. Bundan kimsenin haberi yok. Ünlü ingiliz fizikçisi Wellington da bu hususa işaret etmişti; ama tarih bildiremediği için herkes ona gülüp geçmişti. Ay'ın zayıf yapısını düşündükçe,

32

sonucu daha çok mer^k ediyorum. Sanırım Ay'ın Hamburg'da yapıldığını da bilmiyorlar... Yapan da cahil, kimyadan anlamayan , topal bir fıçı. Onun içindir ki, ayda yaşanmaz... Toprağında bitki yetişmez. Havası da çok boğucu. Fıçı, Ay'ı yaparken yağlı halatla bağladığı için ziftler bulaşmış... Bazı yerlerinin karanlık görünmesinin sebebi bu... Ay hakkında bir gerçeği daha belirtmeliyim: Bu lekeli tepsi, insanların sandığı kadar uzak değildir. Ayağa kalktığımız zaman burunlarımız değecek kadar yakındır. Burunlarımızı göremeyişimizin sebebi budur. Öyle ise, Ay'm yeryüzüne bindirmesi sırasında ilk ezilen burunlarımız olcaktır. Ayakkabılarımı giyerek toplantı salonuna gittim. Polis kuvvetlerine ve orduya Ay'ı korumaları için emir verecektim.

Toplantı salonunda yine başı traşlı bir sürü soylu insanla karşılaştım.

- Ey bu memleketin soylu ve şerefli insanları! dedim, Ay tehlikededir. Yarın sabah dünyamıza bindirecek. Dünya kuvvetli, Ay zayıftır. Zayıfı koruyalım, Ay'ı kurtaralım!..

ıspanyol soyluları, Rus soylularına benzemiyor... Hepsi de zeki, anlayışlı, fedakâr kimseler. Emrimi yerine getirmek için derhal öne atıldılar. Kimi duvara tırmanmaya, kimi kapıyı zorlamaya başladı. Tam o sırada başvezir görüldü. Herkes kaçıştı. Kral olduğum için ortada tek ben kaldım... Zalim adam, sırtıma sopayı indire indire beni odama soktu, ıspanya'nın millî gelenekleri de pek şiddetli doğrusu!...

Şubat'tan sonra gelen senenin Ocak ayı

"ıspanya'nın nasıl bir memleket olduğunu hâlâ anlamış değilim." dersem inanın bana... Burası kadar millî gelenek-

33

leri katı bir memleket duymadım, insan kralına böyle mi davranır? Hiç ama hiç bir şey anlamıyorum. Bugün papaz olmak istemediğimi söylediğim halde bağırta bağırta saçlarımı kazıdılar... Hele traştan sonra başıma damla damla soğuk su akıttıkları zaman ne hale geldiğimi anlatamam. Böyle şövalye geleneği hiç duymamıştım. Ne geleneği, düpe düz işkence bu! öldürücü gibi oldum; beni zor tuttular. Benden önce gelen krallara çok kızdım: Neden böyle vahşi bir geleneği kaldırmamışlar! Tahta çıktığım ilk gün, bu ahmakça ve zalimce geleneği yasaklayacağım. Yoksa, bu kralın değil de engizisyonun işi mi? öyle ise, baş vezir de kilisenin adamı!.. iyi ama, baş vezir de olsa, bir krala ne cesaretle işkence yapabilir? Mutlaka .u işte Fransa'nın parmağı var. Bizim eski şube müdürü de Fransa hesabına çalışan bir casus olmalı... Beni yok etmeyi kafasına koymuş bir kere... ingiltere'yi de unutmamalı! ingiliz büyük siyasetçi, fattan bir

entrikacıdır... Her taşın altından çıkar. Boşuna dememişler: "ingiliz enfiye çekince, Fransız hapsinir." diye.

Aydın Yirmi beşi

Zalim engizisyoncu bugün yine geldi. Ayak seslerini duyunca sandelyenin altına saklandım. Beni göremeyince seslendi:

— Popriçev, neredesin?

Ses çıkarmadım. Tekrar bağırdı:

— Aksenti Ivanoviç! Yedinci dereceden memur, soylu kişi!

Cevap alamayınca, bu defa:

— ispanya Kralı Sekizinci Ferdinand! diyebağırdı.

34

Cevap verecek oldum; § ma hemen vazgeçtim: "Yağma yok!" dedim içimden, "yine başıma soğuk su damlatırsın..."

Sonunda yakayı ele verdik tabii. Canavar engizisyoncu elindeki sopa ile kafama vurmaya hazırlanırken horoz taktığı uyguladım. Her horozun bir ispanya'sı vardır ve kuyruklarının altında saklarlar... Ellerimle kafamı saklayıp ispanya'mı herife döndürdüm... Adam sopayı havada sallayarak tehditler savurdu. Bir gün kafamı kırıp elime vereceğini söyledi. Anlaşıldı, bunlar kafasız bir kral istiyorlar!.. Engizisyoncu hışım la odamdan çıkarken homurdanmaya devam ediyordu. Aldırmadım tabii. Onun bir ingiliz maşası olduğundan şüphem kalmadı.

349 yılının 34 Şubatı

Allah'ın artık dayanacak gücüm kalmadı! Bittim, tükendim!.. Neden dinlemiyorlar? Bakıyorlar, ama görmüyorlar. Kulakları var ama duymuyorlar... Benden ne istiyorlar? Onlara ne zararım dokundu ki, iyken e ediyorlar? Başım la ne alıp veremedikleri var? Vücudum ateşler içinde yanıyor! Dünya gözlerimin önünde topaç gibi dönüyor... Ben zavallı bir adamım... Onlara verecek hiçbir şeyim yok... "Krallıktan vazgeçtim, yalvarırım beni bırakın da gideyim!" diyorum; gülüp geçiyorlar! Yok mu beni bu canavarların elinden kurtaracak birkahraman? Hani, ispanya'nın o şerefli şövalyeleri nerede? Bir çobanı korumak için krala kafa tutan o cesur yiğitlerden biri sürsün atını, kılıcı elinde dalsın içeri, alsın beni, uçursun bu cehennem diyarından! Uzağa, çok uzağa, hiçbir şeyi göremeyeceğim, duyamayacağım insansız bir dünyaya götürsün beni!..

35

H S

I

ili! i

Hikâyede geçen dairenin adını vermeyeceğim. Zira bu zamanda herkes kendisine yöneltilen her tenkidi bütün topluma yapılmış bir tecavüz sayıyor. Asker olsun, sivil olsun farketmiyor. Bir rütbe ve makam işgal eden her asker ve her memur, kendisini devletin temsilcisi görüyor. Böyle olunca, ahlâksız bir memurun rezaletlerini dile getirmeniz o memura değil de işgal ettiği makama, dolayısıyla devlete

] hakaret sayılıyor.

;

Geçenlerde duydum. Adım hatırlayamadığım bir vilayet in emniyet âmiri, ordu komutanlığına uzun bir şikayet di-J i lekçesi yazmış. Yüzbaşı rütbesi taşıyan bu emniyet âmiri, j delil olarak kalın bir kitabı da dilekçesine ek yapmış. Dediklerine bakılırsa, bu kitap uzun bir romanmış. Romanın her on sayfasında, yüzbaşı rütbesindeki bir emniyet âmirinden bahsediliyormuş. Yazar olacak o hain romancı, yüzbaş ıyı okuyucusuna daima kör kütük sarhoş gezen bir adam olarak tamtıyormuş. Yüzbaşı davayı kazanmış mı kazanmamış mı, kitap yasaklanmış mı yasaklanmamış mı, romancı hapsi boylamış mı boylamamış mı bilmiyorum. Her ihtimale karşı, ne olur ne olmaz, devlete hakaret etmiş sayılmamak için hikâyemizde geçen müesseseye "bir daire" diyeceğim.

39

işte bu "bir daire "de, görevine bağlı, çalışkan bir memur vardı. Ne zaman, kimin aracılığı ile daireye girdiği bilinmiyordu. Bilinen o ki; kaç müdür, kaç şef değiştiği halde o hep aynı dairede, aynı derecede ve aynı masada kalmıştı. Kendisini tanıyanlar, onun sırtında paltosu ve dazlak kafasıyla dünyaya geldiğini söyleyerek gülüşüyorlardı.

Hikâyemizin kahramanı, yıllardır hep aynı dereceden maaş aldığı halde, bir gün olsun âmirlerine sitem etmedi. Ağzı var dili yok, elinden kalem düşmez, başını yazdığı evraktan kaldırmaz, sâdık bir devlet memuruydu. Arkadaşlarının alaylı sözlerine kızmaz, onlarla ağız dalaşına girmez, kendi halinde sakin bir adamdı.

Çalışkanlığının ve saf kalpliliğinin dışında kıskanılacak hiçbir mahareti yoktu. Kısa boylu, yüzü çiçek bozuklanyla çöpurlaşmış, kızıl saçları alnına doğru iyice seyrekleşmiş, tombul bir adamdı. Gözleri de biraz bozuktur galiba. Yüzünün iki yanında derin birer çukur ve bu çukurları besleyen ince kırışıklıklar vardı. Bakışlarında, memur hastalığı sayılan hemoroidin acı ifadesi vardı.

Soyadı "Başmaçnikov"du. Başmaç, fakir kimselerin giydiği adi cins kundura manasına geldiğine göre; kahramanımızın ataları da başmaç giyer, yılda bir kere pençesini tamir et-tirirlermiş. Bütün bunlar söylentiden ibaret tabii. Yine söylenenlere bakılırsa, memur Başmaçnikov'un adının da soyadı kadar ilginç bir hikayesi var. Adı Akaki Akakiyeviç. Zavallı annesi, lohusa yatağında yatarken, vaftiz babası kalem müdürü Ivan Ivanoviç Yaroşkin'le, vaftiz annesi komiser karısı soylu Anna Semyonovna Belobruşkina başucunda onu tebrik ediyorlar. Seçmesi için üç azizin ismini söylüyorlar: Mok-ki, Sossi, Hozzi... isimlerinden üç zavallının çilekeş ve fakir bir hayat sürdürdükten sonra Hakk'ın rahmetine kavuştuklarını tahmin etmek zor değil. Annesi, oğlunun çilekeş bir hayat sürmesini arzu etmediği için yüzünü buruşturunca, komiser karısı isimleri beğenmediğini anlamış. Bu sefer rastgele takvim yapraklarını açarak üç isim daha bulmuş: Dulla, Tul-la,Vulla...

Anne bu isimleri de beğenmemiş: -Ne biçim isim bunlar? demiş.

Komiser karısı sabırlı biriymiş. Takvim yapraklarını açmaya devam etmiş. Karşılıklarına üç isim daha çıkmış: Pavsa-ki, Ravsaki, Kavsaki... Vaftiz anası bile şaşmış bu işe.

-Ne yapalım... demiş, zavallının kaderi kötü. Takvimle bu iş olmayacak. Bari dedesinin ismini koyalım. Nedir dedesinin ismi?

Annesi içini çekerek: -Akaki... demiş.

Vaftiz babası kalem müdürü Ivan Ivanoviç Yaroşkin'in canı sıkıldığından kestirip atmış:

-Tamam! demiş, bu isim kulağa daha hoş geliyor. Adı Akaki Akakiyeviç olsun.

Küçük Akaki, suya daldırılırken, ömür boyu yedinci dereceden memur kalacağını hissetmişcesine basmış çığlığı, işte kahramanımızın isim macerasını da böylece bütün teferruatı ile okuyucuya aktarmış olduk. Akaki Akakiyeviç'i dairede kimse ciddiye almaz, saygı göstermezlerdi. Öyle ki, koridordan geçerken odacılar bile ayağa kalkmaz, onu büyük yerine koymazlardı, işine saatinde gelir, başını kaldırmadan verilen dosyaları düzene koyar, resmî yazışmaların kopyasını çıkarırdı, işi getirenin kim olduğuna bakmaksızın kabul eder, bu yüzden masası dosya ve evraklarla dolar taşardı.

Genç memurlar için eğlence kaynağıydı. Ev sahibesi yet-

40

• 41

mişlik kocakarı ile bilmem neler yaptığına dair hikâyeler uydurur; kahkaha ile gülerlerdi. Kâğıt parçalarını ufalar, başına serper, "Kar yağıyor Akakiyevic, kar!" derlerdi. O bütün bu tatsız şakalara aldırmaz, kızmaz, kılı bile kıpırdamaz, karşısında kimseler yokmuş gibi işine devam ederdi.

Ancak, ara sıra , memurlardan biri yanından geçerken dirseğini Akakiyevic'in kalem tutan eline çarpınca yavaşça başını kaldırır:

–Lütfen benimle uğraşmayın, bırakın da işimi yapayım... derdi. Sesinin tonunda öyle acıklı bir mânâ vardı ki, sanki "Ben sizin kardeşiniz değil miyim? Neden kardeşinizi üzüyorsunuz?" diyordu. "Çalışkan bir memur" sözü onu anlatmaya yetmez. Bu adam adeta çalışmak için doğmuştu.

Evrak kopya ederken, dosya düzenlerken sevgilisine mektup yazan âşık gibi özenir; yazıda ve imlâda asla hata yapmazdı. Dairede bütün gün masanın başından kalkma-macasına çalışır, bu yetmiyormuş gibi, yarım kalan işleri eve götürür, gece geç saatlere kadar bitirmeye çalışırdı.

Eğer onun yerinde bir başka memur olsaydı, –yani üst makamlarda dayısı bulunan biri olsaydı demek istiyoruz-birkaç derece terfi eder, daire âmiri olurdu. Gerçek o ki, dairedeki geveze memurların dediği gibi, mükâfatı "eskimiş bir palto ile hemoroid hastalığı" olmuştu.

Akaki Akakiyevic in çalışma dışında hiçbir merakı ve meziyeti yoktu. Kıyafetine ve dış görünüşüne dikkat etmezdi. Hoş... Etse de yeni bir elbise diktirecek kadar parası yoktu.

Eve gelir gelmez hemen sofraya oturur; lahana çorbasıyla, eti az soğanı bol yahniyi tadına-tuzuna bile bakmadan kaşıklar, karnı şişinceye kadar yerdi. Neden "karnı şişinceye kadar yerdi" dediğimize gelince; onu da açıklayalım: Çünkü

garibim ancak midesi şişince doyduğunu anlardı.

Akaki Akayevic diğer memur millete benzemezdi. Onlar akşam yemeğinden sonra günün yorgunluğunu atmak için keselerine uygun bir eğlence yeri ararken; o yazı masasının başına geçer, işten getirdiği evrakı kopya etmeye başlardı. Bunu öyle bir zevkle yapardı ki; kalemini özenle mürekkep hokkasına batırır, harflerin okunaklı olmasına dikkat eder, yaptığı işten zevk alan bir sanatkâr edasıyla noktasını, virgülünü kaçırmadan eserini tamamlardı.

Grameri ve üslubu pek iyi sayılmazdı, ama yazısı oldukça güzeldi.

Akakiyevic, işkolik bir memurdu. Onun gibi işini seven bir düşük dereceli memur daha gösterilemezdi. Dışarıdaki eğlence yerlerine gidemeyecek kadar fakir olan memurlar, kendi aralarında toplanır, kâğıt oynar, çay içer, yüksek sosyetenin dedikodusunu yaparlardı. Akaki Akakiyevic, bu tür ev gezmelerinden de hoşlanmazdı.

Akakiyevic gibi yılda beş yüz rublenin altında geliri olan memurların en büyük düşmanı "kara kış" idi. Sabahlan işe gitmek için evlerinden çıktıkları zaman "kuzey rüzgârı" bütün şiddetiyle bu zavallılıkların iliklerine işler, yüzlerini mo-rartırdı. Fukaralar, burunları uyuşmuş gözleri yaşarmış olarak daireden içeri kendilerini zor atarlardı.

Akaki Akakiyevic'in kuzey soğuğu ile başı oldukça dertteydi. Evle daire arasındaki yolu ne kadar hızlı yürürse yürüsün; kafasının uyuşmasına, omuzlarının sızlamasına engel olamıyordu. Bir hayli düşündükten sonra, bunun eskiyen ve artık rüzgâra karşı yıpranan paltosundan kaynaklandığını keşfetmişti. Buna "palto" demek için bin şahit lâzımdı. Zaten daire arkadaşları da ona "Akaki'nin sabahlığı" diyorlardı. Sırtı ve omuz başları iyice büzülmüş, alttan astarı görünüyordu. Yaka ve kol yamaları bile eskimişti.

42

43

Paltosunun bu perişan halini gören Akakiyevic, onu bir kere daha terzi Petroviç'e götürmeye karar verdi. Petroviç, bir gözü sakat, yüzü çiçek bozuğu, sarhoş bir memur terzi-siydi. Ayık olduğu zamanlar çok güzel yama yapar, frak ve paltoları ters-yüz eder, müşterisini yeni elbise almaktan kurtarırdı. Petroviç, azatlı bir derebeyi kölesiydi. Terziliği de, kölelerin elbiselerini yamarken öğrenmişti. Şimdi köhne bir apartmanın

dördüncü katının, arka merdivenlerine bakan bir odasında oturuyordu. Karısı hakkında çok az bilgi edinebildik. Bildiğimiz kısa boylu, şişman, kısır ve çirkin yüzlü bir Alman karısı olduğu. Başına eşarp takmaz, başlık giyermiş. Tenbel bir kaşık düşmanıymış. Petroviç'in, karısını güzel görmek için sarhoş gezdiğini söylüyorlar.

Akaki Akakiyeviç, terzi Petroviç'in dairesine çıkarken sıkı bir pazarlık yapmaya karar vermişti. "Bu sarhoş herife verecek bir kuruş fazla param yok" diyordu içinden. Merdivenleri çıkarken neredeyse ayağı kayıp aşağı düşecekti. Merdivenler, Petersburg'daki bütün arka merdivenler gibi bulaşık suyundan nasibini almış, pis ve kaygandı. Havada insanın genzini yakan bir amonyak kokusu vardı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, terzi karısının pişirdiği bayat balık kokusu ortalığı sarmıştı. Dumanlı balık kokusundan hamam böcekleri bile rahatsız olmuş, deliklerine kaçmışlardı. Dış kapı açıktı. Mutfakta balık pişiren kadın, duman bulutu içinde zor farkediliyordu. Akakiyeviç, doğruca Petroviç'in çalıştığı odaya geçti. Terzi, boynunda bir çile iplik asılı, yalınayak bağdaş kurmuş, dizlerine serili eski bir memur frakını yamamaya çalışıyordu. Homurdanışından, elbise ile başı dertte olduğu anlaşılıyordu.

— insanı meslekten nefret ettiriyorlar! Yama tutacak hali mi kalmış bunun? Çöplüğe atılacak şeyi bana getiriyorlar...

Akaki Akakiyeviç, ters bir zamanda geldiğini anladı. İçki bulamadığı zamanlar, Petroviç anlaşılması zor bir adam olup çıkıyordu. Karısının ifadesiyle "gözü bulanık iblis zıkkımlandığı zaman" kedi gibi uysallaşır, verilen ücrete razı olur, selam çakar, yerlere kadar eğilir, teşekkürler yagdınrđı.

Böye durumlarda verilen ücrete karısı itiraz eder, kocasının aldatıldığını söyler, işi çıkmaza sokar, fakat Petroviç ona aldırılmaz, müşteriden karısı adına özür dilerdi.

Petroviç'in bu fena aksiliği üstünde olduğuna göre ayık demekti. Kimbilir paltonun tamirine kaç ruble isteyecekti. Fakat o kaç ruble isterse istesin, Akakiyeviç iki rubleden fazla vermemeyi kararlaştırmıştı. Acaba Petroviç'e görünmeden geri mi gitseydi? Evet, evet... En iyisi, ona sarhoş olduğu bir zamanda gelmekti. Hay aksi! Tam o sırada, Petroviç eski müşterisini gördü:

— Buyurun, buyursunlar beyefendi!

— Şey.. Kolay gelsin, Petroviç usta...

Terzi, Akakiyeviç'in elindeki pakete bakarken, "Teşekkür ederim; bir emriniz mi vardı?" dedi ve elinden geldiğince kibar olmaya çalıştı. Heyecanlandığı zaman, Akakiyeviç, oöze nereden ve nasıl başlayacağını bilemez, lafı ağzında geveler durur; bir sürü anlamsız kelimeler sıralardı.

—Şey, biliyorsun Petroviç usta... Yani demek istiyorum ki... Ben sana ... Şey bazı insanlar vardır... Yani sadece para kazanmak için değil... Tabii ki kazanacak...

Terzi, Akakiyeviç'in lafın sonunu getiremeyeceğini anlamış olacak ki, sağlam gözünü memurun üzerinde gezdirdi. Kendi elinden çıkmış olan redingotu tanıdı. Yakasında eteğine kadar dikkatle inceledi. Tamirlik bir işi yoktu; daha sapasağlam duruyordu, öyle ise, iş memurun elindeki pakette olmalıydı.

44

• 45

If

IS S 3 *

P en t

|rj

Akaki Akakiyeviç alıngan bir adam değildi. Petroviç'in ig neli sözleri değil, inatçılığı onu üzüyordu. Yâni şu anda ter ziye değil, yanlış bir zamanda geldiği için kendine kızılıyordu

Paltosunu masanın üzerinden alırken:

—Biraz düşünmem lazım, Petroviç usta... dedi, acelesi yok.

Terzi, müşterisini kaçırmamak için: —Bunun düşünecek bir tarafı yok beyim, dedi. Soğuklar yakında bastırır. Yenisini diktirmekten başka çareniz yok. —Peki kaç şeyedersin? Yani kaç şey olur bana? —Kumaşını en iyi yerden ve en ucuza alabilirim. Dikişine gelince, tam üzerinize göre dikeceğimden şüphemiz olmasın. —Yeni bir palto diktirecek kadar param yok; fakat merak ediyorum... Kaça çıkar acaba?

—Siz eski müşterimsiniz; her şeyi içinde iki yüze malede-riz.

Akakiyeviç'in dudakları morardı, gözleri karardı. Feryadı bastı:

—Bir palto için iki yüz ruble, ha!

ömründe ilk defa böyle yüksek sesle bağıırıyordu. Yüksek sese alışık olmayan hançeresinden komik bir çığlık yükselmişti.

—Bu da sizin için beyim... dedi Petroviç. Hiçbir terzi bu fiyata iyi bir palto dikemez. Yakasına kürk, içine miflonlu astar koyarsanız iki yüzü de geçer.

Akaki Akakiyeviç beynine balyoz yemiş gibi, elinde paltosu, sendeleyerek dışarı çıktı.

Petroviç zafer kazanmış general edasıyla arkasından baktı. " O bir devlet memuru işte, ben de şerefli bir terziyim..." diye mırıldandı.

Sokağa fırlayan Akakiyeviç, rastgele yürümeye başladı. Bir finncı çırağının kendisine çarptığını ve kolunu da boyadığını farketmedi bile. Üstelik eve doğru değil, tam tersi istikamete yürüyordu. Bir inşaatın üst katından atılan bir kova bozuk kireç tozu tam Akakiyeviç'in tepesine boşaldı. Bizimki, şapkasının ve omuzlarının kireç tozuna boyandığını da farketmedi. Ancak bir köşe başında sokak bekçisiyle burun buruna gelince uyanabildi.

Bekçi:

—Önüne baksana be adam, diye bağırdı, az daha suratımı parçalayacaktın!

Sokağın ortasında ne işin var? Kaldırımdan yürüsene!

Akakiyeviç o çocuksu mahcubiyetiyle eğildi:

—Çok haklısınız efendim, dedi, özür dilerim.

Bekçi, Akakiyeviç'in kireç tozuna bulanmış şapkasını ve omuzlarını görünce kendisini tutamadı; başını iki yana salladı ve kahkaha ile gülmeye başladı.

Bizimki nihayet kendini toparladı; içinde bulunduğu durumu bütün ciddiyetiyle kavradı. Yönünü eve doğru çevirdi. Ağır adımlarla yürüyor, işi tatlıya bağlamanın yollarını arıyordu:

—Evet... dedi kendi kendine, yanlış bir zaman seçtim. Aslında Petroviç usta o kadar da kötü bir insan değildir. Ne yapsın zavallı. Karısına mahcup olmamak için işi yokuşa koştı. Bundan eminim... Karısından iyi bir zılgıt yemiş olmalı. En doğrusu hafta sonunu kollamak. O zamana kadar parası biter, "Bir tamir işi gelse de şarap parası çıksa." diye kapıyı gözetler. Karısı da para vermeyeceğine göre, ben yetişirim imdadına. Tabii karısının evde olmadığı bir saatte... Petroviç beni kapıda görünce, kimbilir ne kadar sevinir. Eline bir gümüş onluk sıkıştırınca yerlere kadar eğilir: "Emredin, beyefendi." diye yalvarır.

48 •

49

"İşte Pazar günü şimdi."

geçer, d,

Ttr . yeviç içinden.

Petr>viç'in tek gözü kaplıdır

cihyor. " " ° mendebur

emin

tamirmasas^Z^Z^tf Şi önde uyukluyordu. UMîrmae kulçe gibi
oturuyor; ba-
^akiyevic, emin ad,mlaria terzi masasmm 8nflne ^
Kolay gelsin Petroviç usta, dedi T m ^. "e
tarafa batag,
M müşterisini karşında görünce sevindi-m görmek ne saadet, beyefendi...
dedi
ZSST^ de ke.
bir
Petroviç, palto Iafını duyunca-
- *****

50 •

gümüş onluk (on kapeklik) sıkıştırdı. Paranın sıcaklığını av-ucunda
hissedince adamın yüzü gülümsedi.
-Teşekkür ederim, beyefendi... dedi, şerefinize bir şişe bitirir kendime
gelirim. Paltodan yana hiç tasanız olmasın. En iyisini, en uygun fiyata
dikerim, öyle bir palto dikeceğim ki, herkes parmakla gösterecek. Hele
kaçta çıktığını duyunca daha da şaşıracaklar: "Bu fiyata böyle bir palto,
imkânsız!" diyecekler.
Akakiyevic, yeni palto hikayesini duymamış gibi davrandı. Onun planında
yeni palto yoktu...
Şansını yeniden denedi:
-Petroviç usta, sen maharetli bir adamsın. Paltomu en iyi şekilde tamir
edeceğinden eminim... Ücretine gelince, emeğini boşa çıkarmam. Birkaç
köpek daha veririm.
Petroviç, tamir işine razı olacağına benzemiyordu:
-Beyefendi, siz şu tamir işinden ümidinizi kesin. O paltonun işi bitmiş,
tamire gelmez. Boşuna vakit kaybetmeyin, yenisini konuşalım.
Akakiyevic'in bütün ümitleri bir kere daha suya düşüyordu. Eğer tamir
imkânı olsaydı, Petroviç bu kadar direnmez-di. Demek, yenisine razı
olmaktan başka çare yoktu, iyi ama, bu kadar parayı nereden ve nasıl
bulacaktı? Bir ay sonra ikramiye alacaktı, ama onun yeri şimdiden
hazırdı. Yeni bir pantolon alınacak, ayakkabıcıya tamir borcu verilecek,
iki gömlek diktirilecek, birkaç parça iç çamaşırı alınacaktı. En iyimser
hesapla, ikramiyeden yeni paltoya en fazla yirmi ruble kalıyordu.
Gerisini nereden bulacaktı?
Gerçi, Petroviç'in pazarlık gücünü artırmak için yüksek fiyat istediğini
bilirdi. Onun ikiyüz istediği paltoyu yüz rubleye razı etmek mümkündü,
öyle bile olsa, yüz rubleyi bir araya getirmek imkânsız görünüyordu.
Belki yarısını bulur buluştururdu, ya kalan yarısı?

51

Yansını nasıl buluşturacağını merak edenlere biraz açıklama yapmamız
gerekıyor. Akaki Akakiyevic'in kendisine has huylan vardı. Harcayacağı
her rublenin iki-üç kapeğini ayırır, bir kumbaraya atardı. Ay sonunda
biriken kapekleri sayar, gümüş paraya çevirirdi. Birkaç yıldır bu şekilde
biriktirdiği paranın miktan kırk rubleyi bulmuştu. Sizin anlayacağınız
paltonun yarı parası hazır. Bütün mesele, diğer yansını nasıl bulacağı
idi.

Bazı okuyucularımız, yanlış hesap yaptığımızı zannedebilirler, iki yüz
rublelik paltoyu yüze indirdik, ancak hesap-lanımızı seksen rubleye göre
yaptık; değil mi? Bunun da sebebini açıklayalım: Yüz rubleye razı olan
Petroviç, seksen rubleye de razı olurdu... Terziyi iyi tanıyan Akakiyevic
böyle düşünüyor, hesabını da buna göre yapıyordu...

Akaki Akakiyevic, iyice düşündükten sonra, yeni bir palto için gereken
ikinci yanyı temin etmenin de çok zor olmadığına kendisini inandırdı. Bir
sene daha dişini sıkacak, mas-raflan kısacak, bir Hint fakiri gibi
yaşayarak kırk ruble daha i biriktirecekti.

İlk olarak işe akşam çayını kaldırmakla başladı. Akşam çayı olmayınca mum yakmaya da gerek yoktu. Eve yazı getirdiği zaman, ev sahibi kocakarının odasında oturacaktı. Ayakkabı eskitmemek için en düzgün yollardan işe gidip gelecek, yere çok yumuşak basacaktı, ikramiye parasından azami tasarruf edebilmek için, yeni pantolon almaktan vazgeçecek, bir gömlek diktirmekle yetinecekti, iç çamaşın almaktan da vazgeçmesi gerekiyordu. Pantolonun bir sene daha dayanması ve aldığı gömleğin eskimemesi için, akşam işten döner dönmez, pijamasını giyecek; üzerine de bir türlü eskimek bilmeyen pamuklu robdöşambnnı giyecekti, ilk günlerde bu kısıtlamalara alışması kolay olmadı; fakat diktireceği yeni paltomun hayali onu avutmaya yetti. Sanki evlenmeye niyetlenmiş gibi, kendisini mutlu hissediyordu. Yeni palto, çekici, güzel bir gelin sülûetinde onun rüyalarını süslüyor; bütün gecelerini hatta bütün gününü dolduru-yordu. Bir hayat arkadaşına kavuşmuş, onunla el ele, omuz omuza vuruyormuş gibi hissediyordu. Yeni paltosuna kavuşma tutkusu öyle ağır bastı ki, akşam yemeklerini de kaldırmaya karar verdi. Aç karnına yatınca daha güzel rüyalar görüyordu. Yeni paltoya kavuşma hayali, Akakiyeviç'e bir canlılık, bir kendine güvenmişlik getirmişti. Bu gelişme, daire arkadaşlarının da dikkatinden kaçmıyordu. Her ay en az bir kere Petroviç'in evine uğruyor, yeni palto hakkında konuşuyor, kumaşını nereden alacağı, renginin nasıl olacağı, dayanıklı bir astarın paltonun ömrünü ne kadar uzatacağı konuların-da fikir alışverişinde bulunuyordu. Palto hayali, Akakiyeviç'e bütün güçlülere seve seve katlanma gücü vermiş, onu idealist bir insan yapmıştı, işine daha istekli sarılıyor, en zor yazılara "Hayır" demiyor, müdürün ve şeflerin verdiği bütün dosyaları zamanında yetiştiriyor, takdir topluyordu. Aylar aylara eklendi ve Akakiyeviç'in serveti yetmiş rubleye ulaştı. On rublelik bir açık kalıyordu. Hesaplarını genel müdürün vereceği ikramiye miktarını kırk rubleye göre yapmıştı. Borçlarını ödedikten sonra elinde on beş ruble kalacaktı. Allah'ın işine bakın ki, müdür, kırk ruble yerine elli değil tam altmış ruble vermişti. Böylece Akakiyeviç'in eline fazladan yirmi ruble geçmiş oluyordu. Kim bilir, belki de müdür yaptığı hizmetlerden memnun kalmış, onun yeni bir palto diktireceğini duymuş, genel müdüre ikramiyeyi altmış rubleye çıkarmasını teklif etmişti.

• 52

53

Akakiyeviç, rüyalarını süsleyen sevgilisine bir an önce kavuşmak için Petroviç'in kapısına dayandı. Birlikte çarşıya gittiler. Kumaşları gözden geçirirken, daha önce defalarca piyasa araştırması yaptığı halde, Akakiyeviç'in kalbi hızla çarpıyor, heyecandan elleri titriyordu. Nihayet, "en iyisi" diyerek bir kumaşta karar kıldılar. Astarını da sık örülmüş bir pamukludan seçtiler. Petroviç, "Parlaklığı ipeği andırıyor" diyerek astarı övdü ve ekledi: "Sağlamlığına diyecek yok, bu astar paltodan önce eskimez." Yakasına, samurun üçte bir fiyatına iyisinden kedi derisi aldılar. "Uzaktan aynı samur kürk gibi görünüyor, kimse kedi kürkü olduğunu farketmez." dedi Petroviç. Pamuk ipliğinden on kat daha sağlam olduğu için ibrişimi tercih ettiler. Dikişler, en zor şartlar altında bile sökölmecekti...

Akakiyeviç, palto için gereken bütün malzemeyi alıp Petroviç'e teslim ederken tenbih etmeyi unutmadı:

—Petroviç usta, öyle bir palto dikecek ve öyle özeneceksin ki, Nevski caddesindeki terzilerin elinden çıkmış gibi olacak.

Petroviç, vergi vermemek ve dükkan kirasından kurtulmak için, evde çalışıyordu. Bu yüzden ona ancak elbiselerini tersyüz yaptıracak veya tamir ettirecek, düşük dereceden maaş alan, fakir memurlar gelirdi.

Akakiyeviç'in bunları ima ettiğini sanarak bir hayli alındı:

-Ben o züppe terzilerin onunu cebimden çıkarırım. Ben orduda generallere elbise dikmiş bir ustayım. Onlara gitsey-diniz de boyunuzun ölçüsünü alsaydınız! Hepsi tabela terzisi! Bir paltonun sadece dikişine yetmiş ruble isterler.

Petroviç'in fiyat isterken yükseklerden attığını bilen Akakiyeviç, duymazdan geldi.

Lafı değiştirmek için:

-Kumaşı tam zamanında aldık... dedi, soğuklar bastırmaya başladı. Bir hafta içinde yetişir değil mi, Petroviç usta? -Siz pantolonla paltoyu karıştırıyorsunuz beyim! Profesyonel bir palto dikişi on beş günde ancak yetişir...

Dikiş ücretini önceden konuştukları için, Akakiyeviç, Petroviç'in palavralarına aldırış etmedi.

-Tabii... dedi, usta sensin. Kaç günde yetişeceğini de sen bilirsin. Paltoyu daireye kadar getirdiği gün, Petroviç ustanın yüzündeki gurur görülmeye değerdi doğrusu. Saray terzisi edasıyla paketi açtı. Zarif el hareketleriyle paltoyu Akakiyeviç'e giydirdi. Omuzlarını düzeltti. Kollarından ve eteğinden çekerek paltonun vücuda oturmasını sağladı, iki adım gerileyerek eserini önce arkadan, sonra önden gururla inceledi. Akakiyeviç, kollarını kaldırıp indirdi, öne ve arkaya gerindi, iki geniş adım attı.

-Ellerine sağlık Petroviç usta, gerçekten rahat bir palto olmuş... dedi. öğle tatili olmasına rağmen, Akakiyeviç'in yeni bir palto diktirdiğini duyan mesai arkadaşları koşup gelmişler; merasime yetişmişlerdi.

Memur takımı da paltoyu alkışlayıp, Akakiyeviç'e "İyi günlerde giyin." temennisinde bulununca, Petroviç fırsatı değerlendirmek istedi:

-iyi bir bahşişi hakettim değil mi, efendiler? dedi.

Her ağızdan başka bir ses yükseliyordu:

-Böyle bir paltom olsa, iki rubleden az bahşiş vermezdim!

-Sen de çok cimrisin; ben beş ruble verirdim.

-Ben bütün mesai arkadaşlarıma ziyafet verirdim.

54

• 55

III

i l 1 l'1 I

Akakiyeviç, sevinçle üzüntü arası bir anafor yaşıyor, ne diyeceğini bilemiyordu. Petroviç'in bahşiş işini atlatabilirdi; ama şu ziyafet meselesi de nereden çıkmıştı?

Kızardı, bozardı, kekeledi:

-Şey, arkadaşlar teşekkür ederim. Yani büyütüyorsunuz, alt tarafı bir palto işte...

Daire şefi, Akakiyeviç'in imdadına yetişti: -Arkadaşlar, Akakiyeviç'in görevini ben üzerime alıyorum. Bugün isim günüm, akşam bize davetlisiniz, çaya buyurun.

Kimse bu davete hayır diyemezdi. Akakiyeviç'ten iş çıkmayacağını bildikleri için seve seve kabul ettiler. Bu gürültü arasında Petroviç'in bahşiş ümidi de suya düşmüş oldu.

Akakiyeviç, önce akşamki çay dâvetine katılmak istemedi; fakat sonradan bunun büyük bir kabalık olacağını düşünerek gitmeye karar verdi. Hem böylece gece yürüyüşünde paltosunu deneme fırsatı bulacaktı.

O gün baştan sona bir bayram havası içinde geçti. Arkadaşlarının en kaba şakalarına seve seve katlandı. Paltosunu vestiyere teslim ederken, iyi bakmasına tenbih etmeyi unutmadı. Akşam eve dönüşte geniş caddeleri tercih etti. Yürürken artık kimseden utanmıyordu. Bir devlet memuruna yakışır adımlarla yürüyordu.

Odasına çıkmadan önce ev sahibesi kocakarıya uğradı. Hem yeni paltosunu gösterecek hem de akşamlan mumunu paylaştığı için ona teşekkür edecekti.

Paltosuna kavuştuğu için artık kendi odasında mum yakabilecek, yemek yiyebilecek, hatta çay bile içebilecekti.

Ev sahibesine uğrayıp teşekkür görevini yerine getirdikten sonra, odasına girdi. Paltosun özenle çıkardı. Kumaşına ve astarına bir kere daha bakıp yakasındaki kürkü okşadı.

Duvardaki çiviye özenle astı. #

Çay dâvetine gideceği için akşam yemeğini hafif yedi. Bu akşam iş getirmemişti. Yatağa uzandı. Bir senenin sıkıntılarını unutmak istercesine gevşedi. Yattığı yerden paltosunu seyrediyordu. Sanki bir hayat arkadaşına kavuşmuşçasına mutluluk duyuyordu.

Elinde olmayarak eski paltosunu hatırladı. Gidip sandıktan çıkardı.

Kumaşı iplik iplik dağılmış olan bu eski palto çok komik görünüyordu. Bir yeni paltosuna bir de ona bakıp güldü.

Bir seneyi aşkındır gece sokağa çıkmayan Akakiyeviç, yarım saat kadar yatak keyfi çattıktan sonra, davete gitmek üzere ayağa kalktı. Paltosunu özenle giyip evden çıktı.

Daire şefi, iyi bir semtte -yani Akakiyeviç'in oturduğu yerden hayli uzakta- oturuyordu. Uzun bir süre yürüyen Akakiyeviç, şefin oturduğu yere yaklaştıkça sokakların genişlediğini farkettiler. Değişen sadece sokaklar değildi; evler de değişiyordu. Güçlü fenerlerle aydınlanan geniş sokaklar, büyük evlerle uyumlu bir beraberlik sergiliyordu. Yakaları kürklü bayanlar, süslü giyinmiş erkeklerin koluna girmiş kinta kinta yürüyorlardı. Tek atlı küçük arabalara pek rastlanmıyordu. Arabalar hep çift atlı ve cilalı idi. Koltukları ayı postundandı. Koltuklara yaslanmış süslü bayanlar; karşılarında oturan erkeklerle şakalaşıyorlardı. Arabacıların kırmızı kadifeli şapkaları göz kamaştırıyordu.

Yıllardır zengin muhitlere uğramayan Akakiyeviç, hayran hayran geçen arabaları seyrediyordu. Işıl ışıl aydınlatılmış bir vitrinin önünden geçerken, içeriye bakmadan edemedi. Gözleri ayakkabı sergileyen bir kadın resmine takıldı. Ressam, dikkat çekmek için, kadının eteğini yukarıya kaldırmış; bacağını iyice açmıştı, ispanyol sakallı bir erkek de kadının

56

57

bacağını tutmuş; ayakkabı giydiriyordu. Akakiyeviç, uygunsuz bir şey görmüş gibi utandı, kulaklarına kadar kızardı. Kendisini gören olup olmadığını anlamak için etrafa baktı. Başını iki yana sallayarak oradan uzaklaştı.

Daire şefinin geliri yerinde bir insan olduğu oturduğu apartmandan belli oluyordu. Dış kapı, büyük bir fenerle aydınlatılmış, şefin oturduğu ikinci kata geniş merdivenlerle çıkılıyordu. Antreye giren Akakiyeviç, elinde çay tepsisi taşıyan bir hizmetçi ile karşılaştı. Tepside boşalmış çay fincanları vardı. Biraz ötede, buharlar saçarak büyük bir semaver kaynıyordu. Semaver masasında bir sütlük, şekerli kurabiyelerle dolu bir sepet vardı. Anlaşılan ziyafet çoktan başlamıştı. Bir aralık salon kapısı açıldı, içerden davetlilerin sesi geliyordu.

Hizmetçi, elindeki çay tepsisini masaya bıraktıktan sonra, yeni gelen misafire "Hoş geldiniz, paltonuzu alayım." dedi. Akakiyeviç, paltosunu çıkarıp verdi. Göz ucuyla nereye astığına baktıktan sonra salona girdi. Sıra mumlarla aydınlatılmış geniş bir masanın etrafına dizilmiş memur takımını gördü. Onlar da Akakiyeviç'in geldiğini farketmişlerdi.

Aralarında anlaşmışçasına bağrıışarak onun etrafını sardılar. Kahkahalar, bağrıışmalar, şakalar Akakiyeviç'i serseme çevirdi. Adamcağız ne yapacağını şaşırdı. Koro halinde ondan paltosunu getirmesini ve önlerinde bir kere daha giymesini istiyorlardı. Aval aval durduğunu görünce, elinden tutup antreye götürdüler. Akakiyeviç, gördüğü ilgi karşısında mahcup olmuş; saf bir insan olduğu için, kendisi ile alay edildiğini farketmemişti.

Memurlar, bir müddet Akakiyeviç ve paltosu ile eğlendikten sonra oyun masalarının başına geçtiler. Yalnız kalan Akakiyeviç, bu hengame arasında iyice sersemlemişti, ne yapacağını, nereye oturacağını bilemedi. Nihayet sonunda

bir sandalye alıp oyun oynayanların yanına oturmayı akıl edebildi. Hizmetçi bir tabak içinde birkaç kurabiye ile bir fincan çay getirdi. Çayı ve kurabiyeleri biten Akakiyeviç'in biraz sonra uykusu geldi. Esnemeye başladı. Erken yatmaya alışık olduğu için, uyku saati çoktan gelmişti. Bir ara ev sahibinden izin almak için ayağa kalkmış ise de, arkadaşlarının ısrarı üzerine tekrar oturmak zorunda kalmıştı. Ziyafet onun ve paltosunun şerefine veriliyormuş. Bir kadeh şampanya içmeden giderse ayıp olurmuş.

Bir saat sonra, oyun faslı bitmiş; yemek faslı başlamıştı. Dana rostosu, ciğer ezmesi, salata, börek ve şampanyadan müteşekkil akşam yemeği davetlilerin iştahını kabarttı. Belki aylardır böyle bir zengin sofra yüzü görmemiş olan fakir memur takımı, aç kurtlar gibi yemeklere saldırdı. Akakiyeviç'e de zorla iki kadeh içirdiler, içkinin tesiriyle neşelenen Akakiyeviç, saat on ikiyi vurunca eve gitme zamanının geldiğini hatırladı.

Ev sahibi ve arkadaştan tekrar engel olmasın diye usulca salondan çıktı. Sevgili paltosunu giydikten sonra sokağa çıktı. Sokak ışıkları hâlâ yanıyordu. Fakir mahalle sokakları için gece yarısından sonra uygulanan kısıtlama emri, burada geçerli değildi. Süslü gece barlarından müzik ve kahkaha sesleri yükseliyordu.

Paltosu sırtında, mutlu bur neşe içinde yürüyen Akakiyeviç, yüzünü yalayan soğuk rüzgara aldırmadı. Yarım saat sonra, yakıt kısıntısının uygulandığı karanlık sokaklara girdi. Kar pırıltılarından evlerin hayaleti görünüyordu. Sokaklarda bir tek canlı yoktu.

Sokaklar bitmiş, önüne ucu görünmeyen boş bir alan çıkmıştı. Neşesi iyiden iyiye kaçmış, yerini korku almıştı. Doğru

58

59

yolda olup olmadığından bile emin değildi. Burada adam kesseler kimsenin haberi olmazdı. Ne bir ışık, ne bir bekçi düdüğü... Sanki karanlık bir dehlizde yürüyordu. Bir ara arkasında yürüyen birileri varmış hissine kapıldı. Kalbi küt küt atmaya başladı. Korkudan geriye bakmaya cesaret edemedi, iki adım sonra omuzuna bir adam eli indi. Geriye döndüğünde karşısında yüzlerini seçemediği yün başlıklı adamlar gördü, içlerinden biri: "Hey, baksanıza herif benim paltomu çalmış!" dedi. Diğeri gülerek: "Vay uyanık, vay!" dedi.

Akakiyeviç, tam bağırarak üzere iken, serserilerden biri memur kafası büyüklüğündeki yumruğunu onun ağzına dayadı. "Yok, bağırarak yok!" dedi. Akakiyeviç, beline bir tekme, başına bir yumruk yediğini, paltosunun sırtından çıkarıldığını ve yere düştüğünü hatırlıyordu.

Kendine geldiğinde, donmak üzere olduğunu farkettiler. Sırtında paltosu yoktu. Alan eskisi gibi bomboş ve sessizdi. Var gücüyle bağırarak istedi; ama sesi çıkmıyordu. Koşarak alanın öbür ucunu bulmaya çalıştı. Ne kadar koştuğunu bilemeden alanın sonuna geldi. Bir bekçi kulübesi gördü. Pencereden içeriye baktı. Bekçi tüfeğine dayanmış uyuyordu. Pencereden ayrılıp kapıya yöneldi. Var gücüyle kapıyı yumruklamaya ve bağırarak başladı. Bekçi uykulu gözlerle kapıyı açtı: "Ne var, ne oluyor?" demeye kalmadan Akakiyeviç bekçinin yakasına sarıldı, bağırarak başladı: -Yolda adam soyuyorlar, sen burada uyuyorsun! Seni süründüreceğim! Bekçi gayet pişkin bir eda ile yakasını Akakiyeviç'in elinden kurtardı:

-Memura görev başında hakaret edemezsiniz... dedi. Uyuduğumu kim söylemiş, gördüğünüz gibi ayakta ve görev başındayım... Eğer bir şikayetiniz varsa, yarın gündüz polisi-ne dilekçe ile bildirirsiniz. Salınan paltonuzu bulmak onların görevidir...

Akakiyeviç, hırsından çocuk gibi ağlamaya başladı. Çaresizlik içinde evin yolunu tuttu. Üstü başı perişan bir halde, saçları birbirine karışmış, gözleri ağlamaktan şişmiş bir halde evin dış kapısına yaslandı. Yaşlı ev sahibesi, kapının yıkılırcasına vurulduğunu duyunca, yatağından fırladı. Aceleyle sabahlığıym giydi. Kapıyı açarken bir eliyle de yakasını düğmelemeye çalışıyordu. Akakiyeviç'i o halde görünce korkuyla irkildi ve iki adım geriledi:

-Beyefendi ne oldu size, bu ne hal? dedi.

Meselenin aslını öğrenince, ellerini dizlerine vurarak, "Vah, vah!" diye inledi ve hırsızlara beddua okudu. Sabah erkenden bizzat evine giderek başkomiserle görüşmesini tavsiye etti. Mahalle polisinin onu oyalamaktan başka bir işe yaramayacağını söyledi. Akakiyeviç'in üzüntüsünü hafifletmek için:

-Başkomiser beni tanır... dedi, bir zamanlar yanımda çalışan "Anna" isimli Finli bir kadın, şimdi başkomiserin evinde dadılık yapıyor. Çok iyi bir insandır başkomiser. Her pazar kiliseye gider. Dua ederken bile güleç yüzlüdür. Size yardım edeceğinden emin olabilirsiniz. Ev sahibesinin tavsiyelerini dinleyen Akakiyeviç, bitkin bir halde odasına çıktı. Kendini yatağa attı. Bütün gece gözüne uyku girmedi. Tek tesellisi başkomiserin iyi bir insan oluşu ve ev sahibesini tanıması idi. Sabah erkenden başkomiserin evine gitti. Hizmetçi, beyefendinin daha kalkmadığını söyledi ve, "İki saat sonra gelerseniz belki görüşebilirsiniz." dedi.

İki saat sonra dairede olması gerektiğini hiç aklına bile getirmeyen Akakiyeviç, başkomiserin evine yakın bir duvar

60 •

61

dibinde bekledi. Sabırsızlık ve ümitle bir kere daha kanun adamının kapısını çaldı. Hizmetçi onu tanımamış gibi davranarak; "Niçin geldiniz, sizi kim gönderdi, neden Emniyet Müdürlüğü'ne gidip beyefendiyi makamında beklemiyorsunuz?" gibi bir sürü can sıkıcı sorularla Akakiyeviç'i sıkıştırıyor; onu içeri almak istemiyordu. Verdiği cevaplar hizmetçiyi tatmin etmemiş olacak ki; "Beyefendi önemli bir devlet adamıyla görüşmeye gitti; öğleden sonra makamına dönecek." dedi ve ekledi: "Siz en iyisi gidip Emniyet Müdürlüğü'nde bekleyin."

Akakiyeviç, memuriyet hayatı boyunca hiç devamsızlık yapmamıştı. Ne rapor, ne mazeret izni almış değildi. Yıllık izninde bile daireye gelir, yarım kalan dosyaları tamamlardı. Paltosunun gasbedilmesi onu öylesine perişan etmişti ki; mesai günü olduğunu unutmuş; ilk defa işe gitmemişti. Emniyet Müdürlüğü'ne gittiği zaman aynı zorluklarla karşılaştı, önce müracaattaki polisin sorularını cevaplamak zorunda kaldı. Kızmadan, sabırla dün gece başından geçenleri anlattı. Polis, hikâyeyi şüphe ve tereddüt içinde dinledikten sonra, onu başkomiserin yazıcısına gönderdi. Zavallı Akakiyeviç, yazıcıya da hikâyeyi baştan sona anlattı. Yazıcı, şikâyetini dilekçe ile bildirmesi gerektiğim söyleyince Akakiyeviç'in sabn tükendi:

- Ben şerefli bir devlet memuruyum! diye bağırdı ve ekledi: Başkomiserle bizzat görüşmek istiyorum. Bana engel olmaya kalkarsanız, pişman olursunuz, önemli makamlarda tanıdıklarım var, sizi süründürürüm! Akakiyeviç'in çekinmeden bağırması karşısında yazıcı yumuşadı, önemli makamlarda tanıdığı olanlardan herkes korkardı.

- özür dilerim beyefendi, ben görevimi yapıyorum; ama muhakkak başkomiserimizi görmek istiyorsanız buna engel olamam. Yalnız, müsadenizle kendisine haber vermem gerekiyor... dedi ve gitti. Yazıcı, başkomisere önemli makamlarda tanıdığı olan bir memurun kendisini görmek istediğini söyledi. Komiser: "Buyursunlar..." dedi.

Akakiyeviç'i sırtında dökük bir palto ile karşısında gören başkomiser bıyık altından gülerek, "Bu mu, önemli makamlarda tanıdığı olan memur..." diye geçirdi içinden. Rahat bir nefes aldıktan sonra:

-Evet, dedi, sizi dinliyorum; nedir şikâyetiniz? Akaki Akakiyeviç kendisini tanıttıktan ve ev sahibesinin selâmını ilettikten sonra, acıklı palto hikâyesini ona da anlattı. Gece bekçisinin olay sırasında kulübesinde uyumakta olduğunu; görevini ihmalden dolayı ceza görmesi gerektiğini ilave etmeyi unutmadı.

Başkomiser, hikâyeyi biraz şüpheli bulmuş olacak ki; Akakiyeviç'i sorularla sıkıştırmaya başladı:

-Gecenin o saatinde, ıssız yollarda ne işiniz vardı? -Dedim ya efendim, çay partisinden dönüyordum... -Şu çay partisi dediğiniz içki âlemi olmasın? Başkomiserin paltodan ziyade, niçin ve ne sebeple eve geç döndüğü üzerinde durunca; hele "O kötü evlerin birinden mi geliyordunuz?" sorusu ile karşılaşınca bütün sabrı tükendi; şuurunu kaybetti:

-Sizi ae şikâyet edeceğim! Önemli makamlarda tanıdıklarım var! Eğer paltom bulunmazsa, başınıza gelecekleri siz düşünün!... diye bağırmaya başladı.

Başkomiser, nöbetçiye çağırdı. Akakiyeviç'i kalem odası-

62 •

63

na götürmesini ve şikâyet dilekçesi yazdırmasını söyledi, Akakiyeviç, nöbetçinin zoruyla dışarı çıkarken başkomiser: -Gereği yapılacaktır, beyefendi... dedi, adalete güvenebilirsiniz. Biz neticeyi adresinize resmî yazı ile bildiririz.

Ertesi gün, Akakiyeviç eski paltosu ile işe gitmek zorunda kaldı. Onu eski palto ile görenler şaşırdılar:

-Ne o, yeni paltonuza kıyamıyormusunuz beyefendi? diye onu alaya aldılar. Hikâyeyi öğrenenler içinde bile dalga geçmeye devam edenler vardı. Ancak çoğu daire arkadaşları ona acımışlardı. Vicdanlı mesai arkadaşları aralarında para toplamaya karar verdiler. Ne var ki, bir ay içinde bu üçüncü para toplanması idi... Birincisi, Şube Müdürü'nün emri ile, emekliye ayrılan Genel Müdür'e hediye almak; ikincisi, bir yazar arkadaşın yeni çıkan kitabını kütüphaneye hediye etmek için toplanmıştı. Akakiyeviç için toplanan miktar, paltonun dikiş parasını bile karşılamaya yetmiyordu.

Şube Müdürü, Akakiyeviç'i odasına çağırttı. Paltonun çalındığına çok üzüldüğünü söyledi. Bu işin normal yollarla çözölemeyeceğini; ancak nüfuzlu bir bürokratın devreye girmesi ile polisin ciddi olarak meseleye el koyacağını ve ^ paltoyu bulacağını anlattı. Çok gizli tutması şartı ile ona nü- | fuzlu bürokratın kartını verdi.

TM

Bu çok nüfuzlu zâtın kartını elde eden Akakiyeviç yeniden ümitlendi. Şube Müdürü'nün önünde eğildi ve defalarca teşekkür etti.

Yazarları gözümüzde fazla büyötmeyelim. Onlar da insandır ve her insan gibi bazen unuturlar. Nitekim, bu hikâyenin yazarı da Akakiyeviç'e tavsiye edilen önemli zâtın ismini ve görevini hatırlamıyor... Bildiği bir şey varsa, o da önemli zâtın sonradan görme biri olduğu; Adalet Bakanlığı-

ğı'nda önemli bir mevkide bulunan dayısının sayesinde bu makama geldiği idi...

Bizim nüfuzlu bürokratın, makamının adamı olduğunu göstermek için, kendisine göre usulleri vardı. Meselâ, kendisini ziyarete gelenleri

bekletir; böylece çok önemli işleri olduğu kanaati vermek isterdi. Göreve başladığı ilk gün, maiyetindeki bütün memurları toplamış; her sabah işe başlamadan evvel merdivende sıraya dizilmelerini, kendisini saygı duruşunda karşılamalarını emretmişti... Makamına girmek merasime tâbi idi. Önce müracaat memuruna, sonra özel kalem müdürüne, oradan bölüm şefine ve nihayet sekretere kadar uzun bir yol katetmek gerekiyordu. Rusya'da "Kutsal Devlet" geleneğinin bir felsefesi idi bu... Büyük şefin huzuruna çıkmak kolay değildir. Büyüklerin davranışlarıyla, en önemsiz makamda bulunanlar bile taklit etmekten zevk alırlar. Geçenlerde biri anlattı. Sekizinci dereceden bir memur, özel kalemin başına geçici görevle atanınca ilk işi kendisine bir makam odası ayırmak olmuş. Kapıya da kırmızı apoletli, sırma yakalı, üniformalı bir nöbetçi dikmiş. Bu yetmiyormuş gibi, arşiv salonundaki dosyaları depodaki bir odaya kaldırtıp burasını "toplantı salonu" yapmış.

İşte bizim nüfuzlu müdür de böyle sonradan görme, torpille gelme bir acemi kişiymiş. Acemiliğini örtmek için de elinden geldiğince sert görünmeye çalışıyormuş. "Yönetimin temel şartı disiplin ve sertliktir." diyormuş ve tekrarlı -yormuş:

-Sertlik, sertlik ve sertlik!

Bizim müdüre göre, birinci sertlik, memura göz açtırmamaktır. Çünkü, yumuşak yönetim onları tenbelliğe itermiş. İkinci sertlik, disiplinin gereğiymiş. Bizim müdürü gören bir memur mutlaka ayağa kalkmalı, ceketini düğümlemeli, say-

64

65

gı duruşunda beklemeli, o geçinceye kadar duruşunu boz-mamalıymış. Memurlar ve müstahdemler, bu nüfuzlu zâttan öylesine korkarlarmış ki, "Arkasında bile gözü var." derlermiş. Arkasında gözü var tâbirini biraz daha açmamız gerekecek: Efendim, geçenlerde yedinci dereceden bir memur bizim bürokrati görünce ayağa kalkmış, önünü iliklemiş, saygı duruşu göstermiş; ancak bir adım geçce duruşunu bozmuş. Ne bilsin zavallı, müdürün arkasında gözü olduğunu?.. Müdürümüz, sert bir geri dönüş yapmış ve bağırması: . -Bu ne terbiyesizlik! Bu ne saygısızlık! Bana saygısızlık/ makama saygısızlık; makama saygısızlık da kutsal devlete saygısızlıktır! Sizi maaş tenzili (indirimi) ile cezalandırıyorum! Bu belki aklınızı başınıza getirir... demiş.

Bir hafta geçmeden başka bir vukuat olmuş: Zavallı bir hademe, toplantı salonunu süpürürken, bu çok nüfuzlu bürokratin içeri girdiğini farketmemiş. Vay, sen misin Müdürü görmezden gelen! Saygısızlık cezasız kalmamalıymış... Yoksa, bu diğer çalışanlara da sirayet eder, müessesede disiplin bozulurmuş. İki gün sonra zavallı ivedi olarak Sibiryaya sürgün gitmiş.

Bu çok nüfuzlu müdürü yalandan tanıyanlar, "Aslında iyi adamdır." diyorlarmış... Arkadaş canlısı, iyiliksever bir kişiy-miş. Akrabalarına ve eski arkadaşlarına bu yaptıkları anlatılınca inanmıyor; "Hayır, bizim bildiğimiz adam ile sizin anlattığınız zât aynı kişi olamaz!" diyorlarmış. Ne bilsinler ki, müdür koltuğuna oturunca böylesine değiştiğini?..

İşin enterasan tarafı, bu nüfuzlu zât, müdür olduktan sonra da akrabalarına ve arkadaş çevresine karşı tutumunu değiştirmemişti. Makamına dahi gelseler, onları candan karşılar, sohbet eder, kapıya kadar uğurlardı.

Yazarlar, nedendir bilinmez, bazan olmadık yerde lafı uzatır; iki cümlelik bir olayı iki sayfa anlatırlar... Burada da öyle oldu. Yazarımız, adını ve makam yerini bile hatırlayamadığını söylediği bir müdürden uzun uzadıya bahsetti. Okuyucularını sıkmamak için sözü uzatmak istemediğini yazıyor ve "Artık, sadede gelip Akakiyeviç'in palto

hikâyesine dönelim." diyor ise de; siz inanmayın. Aslında, Sansür Kurulu'na paçayı kaptırmaktan korkuyor...

Zavallı Akaki Akakiyeviç, elinde önemli zâtın kartı, yüre-;inde paltosuna kavuşma hayali, müracaat memurunun :arşısına dikildi. Kartı göstererek: -Sayın müdürünüzle görüşmek istiyorum; şube müdü-ümüzden selâm getirdim... dedi.

Elinde kart olduğu için kolayca müracaat memurunu aşır özel kalem müdürüne gitti. Oradan bölüm şefine ve nihayet müdür sekreterine kadar geldi.

Müdür sekreteri kartı inceledikten sonra: -Şimdi görüşemezsiniz., dedi, müdürümüz çok önemli bir zâtla toplantı yapıyor.

Aslında çok önemli dediği zât, müdürün bir çocukluk arkadaşıydı. Toplantı yapmıyor; sohbet ediyorlardı.

Akakiyeviç, müdürle görüşmeden gitmeyeceğini, konunun çok önemli olduğunu söylüyor ve ısrar ediyordu. Akakiyeviç'i atlatamayacağı anlayan sekreter, içeri girip müdürden özür diledi:

-Efendim, dedi, Akakiyeviç adında yabancı daireden bir memur sizi görmek istiyor, elinde kartınız var.

Müdür, karşısında sekreteri görünce, arkadaşına ne kadar önemli bir makamda olduğunu göstermek istercesine kasıldı ve sesine ciddi bir ton vererek:

-Akakiyeviç mi dediniz? Ben böyle bir isim hatırlamıyorum! Niçin gelmiş?

66

67

- Söylemiyor, efendim. Konunun çok önemli olduğunu, ancak size anlatabileceğini ifade etti.

Konunun çok önemli olması müdürün hoşuna gitmişti... Sesini daha da sertleştirerek:

- Söyleyin, beklesin! dedi, görüyorsunuz meşgulüm. Sekreter saygı duruşunu bozmadan:

- Emredersiniz, efendim! dedi ve geri adımlarla dışarı çıkıp kapıyı örttü.

Aslında iki arkadaşın konuşacakları birşey kalmamış; bütün çocukluk hâtıralarını anlatmışlardı. Sekreter çıktıktan sonra, bizim müdür tekrar yumuşak karakterine döndü ve arkadaşının dizine vurarak:

- Ne güzel günlerdi onlar, değil mi Aytamonoviç? dedi. Diğeri:

- Evet... dedi, geri gelmez artık o günler. Zaman çok değişti.

Müdür:

- Zaman varsın değişs mez... dedi.

1; bizim dostluğumuz değiş-

Köyden arkadaşını ziyarete gelen ve onun çok önemli bir mevkide olduğu halde kendisine iltifat ettiğini gören bu ralı misafir de keyiflendikçe keyiflenivnr- ha«-«-----|

taş-gururlanı-

____.«^1 sınıgını gc

_, elendikçe keyifleniyor; hatta yordu.

Müdür, yeni bir konu bulup çocukluk arkadaşını avutmanın güçlüğüne yaşarken sekreter imdada yetişti. Özür dileyerek imzalanacak evraklar getirdiğini söyledi.

Sonradan görme müdür, tekrar önemli kişi azameti takınarak evrakları imzaladı, imza dosyasını sekretere uzatırken:

-Dışarıda bekleyen memura söyleyin gelsin... dedi.

Bizim nüfuzlu zat, göreve başladıktan sonra, bu tür sert emirler vermeyi ayna karşısında en az bir hafta tâlim etmişti... içeriye hırpani kılıklı bir zavallının girdiğini görünce, bizim müdür hepten ciddileşti:

-Söyleyin bakayım! dedi, nedir anlatacağınız önemli mesele?

Zavallı Akakiyeviç, müdürün bir general edasıyla bağırması karşısında paniğe kapıldı:

—Şey efendim... dedi, şey için gelmiştim. —Evet, sizi dinliyorum! Akaki Akakiyeviç, kekeleye kekeleye palto hikâyesini anlattı. Paltosunun yeni dikilmiş olduğunu, gece yarısı önünün kesilerek alçakça soyulduğunu, bekçinin umursamazlığını, Başkomiser'in ilgisizliğini ve nihayet şube müdürünün eline bir kart vererek kendisini buraya gönderdiğini söyledi. Ellerinizi oğuşturarak:

—Ekselansları, dedi, paltomun bulunması için ilgili makamlara emir vermenizi istirham ediyorum; benden bu iyiliği esirgemeyin!..

Nüfuzlu zât, hakarete uğramış gibi hiddetlendi: —Beyim! dedi, siz nasıl devlet memurusunuz? Size resmi usul öğretmediler mi? Nerede olduğunuzu sanıyorsunuz? * Bir mahalle karakolunda mı? Kiminle konuştuğunuzu sanıyorsunuz? Bir hırsızlık masası polisiyle mi? Her makama başvurma bir usulü vardır! Önce, özel kalem müdürlüğüne bir dilekçe verecektiniz. Dilekçeniz şube müdürlüğüne havale edilecek, oradan sekreterime gelecek ve sekreterim eliyle bana ulaşacaktı.

Ümitlerinin bir bir suya düştüğünü gören Akakiyeviç, son bir defa cesaretini toplayarak:

—Ekselansları, dedi, müsamahanıza sığınarak, zaman

68

69

kazanmak istemiştim. Hem, şey... bilirsiniz, sekreterlere pek güven olmaz.

—Nee! Siz ne konuştuğunuzun farkında mısınız? Şu söylediğiniz sözler resmen suçtur! Size soruyorum, ne söylediğinizin farkında mısınız? Nüfuzlu zât ayağını yere vuruyor, hiddetinden morarıyor, sesi yükseldikçe yükseliyordu.

Akakiyeviç taş kesilmiş; heykel gibi duruyor, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Birden bire zelzeleye uğramış çoban kulübesi gibi titremeye başladı, sendeledi. Düşmek üzere iken sekreter yetişip koluna girdi; güçlkle dışarı çıkardı.

Nüfuzlu zât, sözlerinin bir insanı bayıltacak kadar etkili oluşu karşısında gururlanıyor; arkadaşını yan gözle süzüyor, onu ne kadar etkilediğini anlamak istiyordu.

Zavallı Akaki Akakiyeviç, merdivenlerden nasıl indiğini, sokağa nasıl çıktığını, eve hangi yollardan geldiğini hatırlamıyordu. Sanki kendisini taşıyan vücut onun değildi. Bulutların üzerinde yürür gibi karlara basıyor, esen tipiği hissetmiyor; zorlukla nefes alıyordu.

Yatağa uzandığında boğazı şişmiş; alnında soğuk ter taneleri birikmişti. Ertesi gün yataktan kalkamadı, iyi kalpli ev sahibesi, Akakiyeviç'in odasından çıkmadığını görünce ziyaretine gelmiş; durumun vahametini anlayarak bir doktor getirmişti.

Doktor, hastanın nefesini dinleyip boğazını kontrol ettikten sonra:

—Yazık, dedi, zavallı şiddetli bir hummaya yakalanmış.

Kocakarının kulağına eğildi:

—Hemşire, maalesef üzülerek söylüyorum, yapabileceğim birşey yok.

Hastanız gidici, iki güne kalmaz ahirette sevdiklerine kavuşur... Siz en iyisi kısa zamanda bir tabut ısmar-

lamaya balon, pahalısına gerek yok; çamdan olsun yeter.

Akaki Akakiyeviç'in bu sözleri duyup duymadığını; duydu ise üzülüp üzülmeyi bilmiyoruz. Zira o sırada ateşler içinde kıvranıyor; anlaşılabilir kelimeler mırıldanıyordu.

Doktoru yolcu ettikten sonra, iyi kalpli kocakarı, tekrar Akakiyeviç'in yanına dönmüş; başı ucunda beklemeye başlamıştı. Hasta gittikçe fenalaşıyor; hırıltılarıyla yaşlı kadını korkutuyordu. Bir ara gözlerini açıp tavana baktı. Orada terzi Petroviç'i gördü ve sayıklamaya başladı:

-Petroviç usta, dedi, bana dikeceğin paltonun üzerinde hırsız kapanları bulunsun...

Gözleri tekrar yumuldu. Anlamsız birşeyler daha mırıldandı. Bir çeyrek saat sonra yine kendine geldi. Daha doğrusu sayıklayıncaya kadar kocakarı öyle zannetti. Akakiyeviç, yattığı yerden duvarı göstererek:

-Hemşire., dedi, yeni paltom varken neden eskisini duvara astınız?

Kadıncağızın boğazında hıçkırıklar düğümlendi. Gözleri j yaşardı:

1 -Kendinizi yormayın, beyefendi... dedi, istirahatinize | bakın.

İ Yattığı iki gün boyunca ziyaretine gelen kimse olmadı. Yaşlı ev sahibesi, zavallının başından ayrılmayarak vefa ve asalet örneği verdi. Öleceğine yakın tekrar kendine geldi. Tabii buna kendine gelmek denirse... Bu kez karşısında nüfuzlu zât duruyordu.

-Özür dilerim ekselansları., dedi, şey için gelmiştim.

Arkasından ağız dolusu bir küfür savurdu. Yaşlı kadın kulaklarına inanamadı. Bu nazik insanın nasıl olup da küfür edebildiğine şaşırıldı.

70

71

Sayıklamaları hazan anlaşılmaz mırıldanmalar halini alıyor; sonunda dönüp dolaşıp çalman yeni paltoya geliyordu. Ekselansa ve sekreterine birkaç küfür daha ettikten sonra nefesi kesildi. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte can verdi. Geriye para edecek hiçbirşeyi kalmadığı için polis mirasçılarını aramak zahmetinden kurtulmuştu. Üç-beş tüylü kalem, bir demet resmi antetli beyaz kâğıt, üç çift çorap, iki takım iç çamaşırı, bir gömlek, bir eski pantolon... Ve duvarda asılı dökük palto. İşte bizim devlet memuru Akakiki Akakiyeviç'in geride bıraktığı bütün mal varlığı... Komşuları, yaşlı kadına tabut ve mezar masrafı için Akakiyeviç'in çalıştığı daireye müracaat etmesini söylediler ise de; onurlu kadın buna gerek görmedi. Bütün masrafları Allah rızası kendi cebinden ödedi. Akakiyeviç'in ölümü hiç kimsenin dikkatini çekmedi. Sanki böyle biri hiç yaşamamış gibi, arayıp soran olmadı. Garip gelmiş, garip yaşamış ve yine garip ölmüştü. Kimseye, hatta ev sahibesine bile borcu yoktu. Meslekdaşlarının bütün şakalarına katlanmış, alaylarını tebessümle karşılamış, kimseyi üzmemiş, kimsenin hakkını yememiş, çalışkan ve aşırı saf bir adam kişi idi.

Hayatının en mutlu günü, şüphesiz, yeni paltosunu giyip daireye gittiği gündü. Alçak yol kesiciler, ona bu mutluluğu bile çok görmüşler; zavallıyı hayata bağlayan biricik serveti sırtından sıyırıp almışlardı. Ölümünden üç gün sonra, çalıştığı daireden bir hademe, elinde san bir zarfla geldi. Yaşlı kadına Akakiyeviç'i sordu, imzalatılmak üzere bir emir getirdiğini söyledi. Emirde, 24 saat içinde göreve dönmediği taktirde görevine son verileceği yazılıydı...

Hademe, Akakiyeviç'in öldüğünü duyunca çok üzüldü. Daireye geri dönüp müdüre:

-Akaki Akakiyatdç Başmaçnikov artık göreve gelemeyecek, efendim... dedi; çünkü üç gün önce görmüşler zavallıyı...

Müdürün ölüm haberine üzüлp üzüлmediğini bilmiyoruz; yazar bu konuda birşey yazmamış. Akakiyeviç'in ölüm haberi memurlar arasında biraz üzüntü doğurmuş ise de; çabuk unutuldu. Çünkü yerine hemen yeni bir memur gelmiş; zavallının ölümü bir garibe daha ekmek kapısı açmıştı.

Akaki Akakiyeviç Başmaçnikov'un hikâyesinin burada bittiğini zanneden okuyucularımıza bir sürprizimiz var. Akakiyeviç, yaşarken kendisine ehemmiyet vermeyenlerden intikam almak istercesine ölümünden birkaç sonra kendisinden bahsettirmeye başladı. Kulaktan kulağa dolaşan söylentilere bakılırsa, geceleri Kalanki Köprüsü civarında, sırtında eski paltosuyla memur kılıklı biri dolaşıyormuş. Her geçeni çevirip sırtında şöyle şöyle yeni bir palto bulunan hırsızları görüp görmediklerini soruyor; eğer göreceklarsa kendisine haber vermeleri gerektiğini söylüyor ve ekliyormuş:

"Ben her gece buralarda olacağım. Paltomu buluncaya kadar kimseye rahat vermeyeceğim!"

Yine söylentilere ve görgü şahitlerinin anlattıklarına bakılırsa, son günlerde bu memur kılıklı adam, çalınan yeni paltosunu bulamayacağını anlayınca kızmış; sırtında paltosu olan herkesi soyup gönderiyor, topladığı paltolarla gözden kayboluyormuş. Kendisine ne bıçak, ne kılıç, ne de silah işlemediği için kimseden korkmuyormuş. Bir defasında bir başkomiserin paltosunu bile sırtından çıkarıp almış; adam birşey yapamamış.

Akaki Akakiyeviç'in çalıştığı daireden bir memur da bu hayalet adamla karşılaşmış. Görür görmez çığlığı basmış; çünkü hayalet adam tıpa tıp Akaki Akakiyeviç'e benziyormuş... O kadar korkmuş ki; arkasına bakmadan tabanları yağlamış.

72

• 73

Bu Rus halkı da tuhaf doğrusu. Kelime ve kavramlarda da bir beraberlikleri yok. Kimi hayalet adama "hortlak" derken, kimileri de "ermiş kişi" diyor. Daha çok paltosu soyulanlar "hortlak" diyor. Hayalet adam, palto soygununda o kadar ileri gitmiş ki; eski-yeni demeden önüne gelen adamın paltosunu soyup gözden kayboluyormuş. Bu yüzden üşütüp hastalananların sayısı gün geçtikçe artıyormuş. Anlattıklarına göre, hortlak adam, aynı anda birkaç yerde birden görünüyor; bilhassa nüfuzlu kişilerin, zenginlerin ve kanun adamlarının paltolarını soyuyormuş. Palto soygununda, Akakiyeviç'in soyulduğu gece kulübesinde uyuyan bekçi de nasibim almış. Hayalet adam, bekçinin sadece resmî paltosunu almakla kalmamış; zavallının elbisesini de alıp don-gömlek bırakmış. Gecenin ayazında iç çamaşırı ile kalan bir adam zatürreye tutulmaz da ne olur? Bekçinin hastahane de yoğun bakımda olduğunu söylüyorlar. Hatta zavallı kurtulmaz; ölür diyorlar. Meselenin asıl can damarına dokunmadan geçemeyeceğiz. Akaki Akakiyeviç'i insafsızca haşlayan ve huzurundan baygın ayrılmasına sebep olan "nüfuzlu zât" o gün yaptığına çok pişman olmuş. Ziyaretine gelen çocukluk arkadaşı gittikten sonra, sekreterini çağırmış. Adama ne olduğunu, dilekçe verip vermediğini sormuş. Sekreter de gidip özel kalem müdürüne sormuş. Müdür, Akaki Akakiyeviç adında birinin dilekçe vermediğini söylemiş.

Nüfuzlu zât, bu duruma oldukça üzölmüş. Zavallı memurun azar işittikten sonra kâğıt gibi olmuş yüzü gözünün önünden gitmiyormuş. Vicdan azabına daha fazla dayanamamış; sekreterini Akaki Akakiyeviç'in çalıştığı daireye göndermiş. Paltosunun bulunup bulunmadığını sormasını, bulunmadı ise, müdürün bütün nüfuzunu kullanarak paltonun en kısa zamanda bulunmasını temin edeceğini söylemesini emretmiş.

74

Sekreter dönüp de Akafci Akakiyeviç'in hummadan öldüğünü söyleyince, nüfuzlu zâtın iyice morali bozulmuş. O akşam üzüntüsünü hafifletmek için bir başka önemli kişinin içkili yemek dâvetine katılmış. Misafirlerin hepsi mevki sahibi önemli kişilermiş. Yemekten sonra içkiler içilmiş. Birkaç kadeh atan bizim nüfuzlu zâtın neşesi yerine gelmiş. Oyun partisine katılmış. Oyun gece geç saatlere kadar devam etmiş. Gece yansından sonra eve gitmektense, bir önemli kişi vasıtasıyla tanıştığı dul hanıma uğramaya karar vermiş. Dul hanımın ev kirasını ve mutfak masrafını bizim nüfuzlu zât karşıladığı için buraya "ikinci evim" diyor. Önemli makamları işgal edenlerin ikinci evi olması artık çok doğal karşılanıyor; hatta önemli kişi olmanın özelliği sayılıyordu. Yazar, hikâyenin burasında bir azizlik yapıp "misli geçmiş" zamanı bırakarak "dili geçmiş" zamanı kullanmaya başlıyor.

Kızağına atlayan nüfuzlu zât, paltosunun yakalarını kaldırdı ve arabacısına, "Karolina tvanovna'ya!" emrini verdi. Efendisinin ikinci adresini çok iyi bilen arabacı, atları kırbaçladı. Tipi şeklinde kar

yağıyordu. Kar taneleri havada savrularak bizim önemli kişinin yüzünü yalıyor; paltosunun yakasını yelken gibi şişiriyor, şapkasının kenarlarını titretiyordu.

Nüfuzlu zât, karısından pek de güzel olmayan Ivanovna ile geçireceği saatleri düşünüyor; yaşına başına yakışmayan bir sevda türküsü mırıldanıyordu.

Araba bir sokak dönemecine geldiği sırada, güçlü bir el önemli kişinin yakasına sarıldı. Neye uğradığını şaşırıp başını çevirince donakaldı. İliklerine kadar üşüdüğünü hissetti. Tüyleri diken diken oldu. Yakasına yapışan ufak tefek adamı tanıdı. Bu, kendisine çalınan yeni palto için müracaat eden

• 75

Akaki Akakiyeviç'ti... Giydiği yırtık pırtık paltodan mezar kokusu yayılıyordu, önemli kişi çıldıracak gibi oldu.

Kekeleyerek:

—Şey... dedi, çok şükür sizi görebildim.

Hayalet adam:

—Yook! dedi sırtıtarak, sen değil ben şükretmeliyim. Kaç gecedir senin yolunu bekliyorum... Şu paltonu alabilmek için.

Kafasına bir yumruk indirdi:

—Haydi, bakma öyle yüzüme! Çıkar şu kürklü paltonu! Paltosuz, tipi altında yürümek nasıl olurmuş gör bakalım!..

Nüfuzlu zât, hortlak görmüş çocuk gibi itaat etti. Paltosunu çıkarıp hayalet adama verdi.

—Şapkam da! diye bağırdı hayalet adam.

Önemli kişide kabadayılıktan eser kalmamıştı. Kükreyen aslanın yerini, korkudan kuyruğu titreyen bir kedi almıştı.

Şapkasını da çıkarıp verdi. Paltoyu ve şapkayı alan hayalet adam, bir anda gözden kayboldu. Sanki yer yarılmış içine girmişti.

Nüfuzlu adam, hayaletten kurtulduğunu görünce, arabacıya bağırdı:

—Ne duruyorsun, çabuk gidelim! Arabacı sordu:

—Nereye ekselansları? İkinci adresinize mi?... —ikinci adresin cam cehenneme, be adam! Çabuk beni evime yetiştir!

Arabacıda kırbacı kullanacak derman kalmamıştı.

—Deeh! dedi atlara.

Yirmi dakika sonra, önemli kişi evinin önünde indi. Kapı-

76 •

I

1

yi kendi anahtarıyla açtı. Titreye titreye odasına çıktı, ölü gibi yatağına yığıldı. Krize tutulmaktan korkuyordu.

Karısı onu sabah çayına zor kaldırdı. Gece boyunca gördüğü kâbuslar adamı perişan etmişti. Şapkasız ve paltosuz, yirmi dakika, araba içinde yol gelmiş; iyice üşütmüştü. Bütün kemikleri sızım sızım sızılıyordu.

Babasını kahvaltıda sararmış, solmuş bir yüzle görünce

kızı korktu:

—Aaa, babacığım neyiniz var; hasta mısınız? dedi.

Baba cevap vermedi. Başından geçenler hakkında bir kelime bile etmedi. Bu macera nüfuzlu zâtın aklını başına getirdi. O günden sonra asla "Sertlik, sertlik ve sertlik!" diye bağırmadı. Sabah merdivenbaşı ictimasım kaldırdı. Sürgüne gönderdiği hademeyi resmi bir yazı ile geri istedi.

İşin enteresan tarafı, hayalet adam, önemli kişinin kürklü paltosunu aldıktan sonra bir daha görünmemiş. Gidiş o gidiş olmuş. Artık kimse karakola gidip "Paltom çalındı, soyuldum." dememiş.

• 77

s

İl.

Petersburg'daki son derece garip olay, o yıl 25 Mart'ın-da cereyan etmişti. Soyadı hiç anılmayan İvan Yakovleviç, Vaznesenski caddesinde dükkân işleten bir berberdi. Dükkânın önündeki tabelada yanakları sabunlanmış bir adam resmi vardı ve altında da "hacamat yapılır" yazıyordu.

O gün hayli erken uyanmıştı İvan Yakovleviç. Gözlerini açtığında, taze pişmiş nefis bir ekmek kokusu geliyordu burnuna. Yataktan doğruldu. Eşinin, taze pişmiş ekmekleri ocaktan çıkardığını gördü. Aniden karar vermiş gibi:

- Bugün kahve içmeyeceğim Praskovya Osipovna, dedi. Canım sıcak ekmek ve soğan yemek istiyor nedense...

Aslına bakarsanız, canı kahve içmek istiyordu ama söyleyemedi. Karısının böyle şımarıklıklardan hoşlanmadığını iyi bilirdi İvan Yakovleviç. Saygıdeğer eşi, ekmeklerden birini masaya fırlatırken "ekmeği bu ahmak yesin de, kahveyi ben içeyim" diye geçirdi aklından...

İvan Yakovleviç, geceliğini çıkarıp ağır hareketlerle kıyafetini giydi ve iki soğan alarak sofraya oturdu. Elindeki soğanları masaya bıraktı. Bir eline bıçağı aldı, diğer eline karısının masaya fırlattığı ekmeği... Çok önemli bir vazifeyi yerine getiriyormuşcasına, büyük bir ciddiyetle ekmeği ortadan

• 81

ikiye böldü, iki parçaya ayrılan esmer hamurdan yapılmış ekmeğin sol tarafta kalan dilimi içinde ilginç bir cisim gözüne ilişti İvan Yakovleviç'in. Elindeki bıçağın ucuyla ekmeğin içini kurcaladı.

"Ekmeğin içindeki bu sert cisim de ne ola ki?" dedi belli belirsiz...

Şaşkınlık ve merak ifadesi olarak başını iki yana sallarken, eliyle de ekmeğin içindeki cismi çekip çıkardı.

Birden gözleri faltaşı gibi açıldı, elindeki cismi kor bir ateşmiş gibi ani bir hareketle masanın üzerine bıraktı.

Neye uğradığını şaşırılmıştı İvan Yakovleviç... Masadaki cisim bir burundu; evet., bir burun!.. İvan Yakovleviç ilk şaşkınlığı atlattıktan sonra gözlerini ovuşturarak masadaki cismi tekrar inceledi. Evet, bu gerçek bir burundu, işin garibi, bu burunu bir yerden tanıyordu sanki...

İvan Yakovleviç sersemlemiş bir halde masanın üzerindeki buruna bakıp dururken, varlığını bir an için unuttuğu karısının öfkeli sesiyle irkildi:

- Kimden kestin bunu vahşi haydut? ispirto fıçısı kılıklı herif! Seni polise ihbar etmezsem, bana da Praskovya demesinler. Traş ederken neredeyse insanların burnunu koparacağını daha önce kaç defa işitmiştim zaten... Cellat mısın sen be!..

Karısının bu öfkeli sözleri karşısında İvan Yakovleviç'den hiç ses çıkmıyordu. Kımıldamıyordu bile. Ölü gibiydi sanki. Gözleri, masada duran buruna takılıp kalmıştı.

Kesik burnu tanıyordu! Çarşamba ve Pazar günleri traşa gelen 9. derece memur Kovalev'in burnuydu.

Birden karısına dönüp haykırdı:

- Sus biraz Praskovya Osipovna! Şimdi şu burnu hemen bir şeye saralım da, götürüp gerekeni yapayım.

Praskovya Osipovna tekrar parladı:

- Odamda kesik bir burun saklayamam ben anladın mı pis domuz! Sakarlığın dinere destan, sende saç sakal traş edecek hal mi var? Ustura bilemekten başka bir şey yapamazsın sen!.. Senin yüzünden polislerle mi uğraşacağım odun kafalı herif?.. Götür şu kesik burnu, gözüm görmesin!

Karısı kulağının dibinde bağırıp dururken, İvan Yakovleviç yine derin düşüncelere dalmıştı. Dalgın dalgın kafasını kaşırken, yaşadığı birkaç

saniyelik dehşeti tekrar tekrar düşünüyordu. Sesli düşünür gibi mırıldanarak konuştu:

- Yahu dün gece eve gelirken sarhoş muydum ben? Onu bile hatırlamıyorum. Hadi onlar bir yana, evimizde pişen ekmeğin içinde bu kesik burnun işi ne?... Şaştım kaldım.

Ivan Yakovleviç kendi kendine konuşurken, bir yandan da polislerin evde kesik bir burun bulduklarında hemen yakasına yapışacaklarını düşünerek irkildi. Vücudunda bir serinlik dolaştı. Bu endişe ile hemen yerinden kalktı, kesik burnu elindeki bezle sarıp cebine koydu, pabuçlarını ayağına geçirip sokağa fırladı. Arkasından karısının cırtlak sesi geliyordu kulağına...

Sabahın bu saatinde dışarda olmak her zaman yaptığı işlerden değildi. Elleri cebinde, acele ile yürümeye başladı. Ne yapıp edecek, bu kesik burundan kurtulacaktı. Ya kazara bir köşe başında düşürüp hemen başka sokağa sapacak, ya da bir evin arka bahçesine fırlatıp atacaktı.

Ama aksilik bu ya, adımbaşı bir tanıdığa rastlıyordu.

"Hayrola Ivan Yakovleviç, sabahın bu saatinde nereye böyle?"

"Yahu bu saatte kimi traş edeceksin?" diye takılıyordu görenler...

Fırsatını bulup da bir türlü cebindeki kesik burundan kurtulamayan Ivan Yakovleviç'i iyice sıkıntı bastı. Bir an önce bu işi halletmek için adımlarını daha da sıklaştırdı.

82

83

Nihayet müsait bir yere gelmişti. Çevresine bakındı, kimseyi görmeyince cebinden elini çıkardı ve avucunun içindeki kesik burnu sanki düşürmüş gibi yere attı. Bir an büyük bir yükü üzerinden atmış gibi hissetti. Henüz birkaç adım atmıştı ki, arkasından duyduğu sesle kalbi çılginca atmaya başladı.

- Bir şey düşürdünüz beyefendi!..

Sesin geldiği yöne döndü. Sokağın köşesinde bir bekçi ona doğru bakıyordu. "Allah kahretsin, bu bekçi de nereden çıktı" diye söylendi kendi kendine. Mecburen eğildi, yerdeki paketi alarak tekrar cebine koydu.

Dükkânların birer birer açılmasıyla sokaktaki kalabalık giderek artıyordu. Kalabalığın artması, İvan Yakovleviç'in umutsuzluğunu da artırıyordu. Hızlı adımlarla Isakiyevski köprüsüne doğru yönelirken, burnu Neva nehrine atmaya karar verdi.

Pek saygıdeğer bir kimse olan Ivan Yakovleviç hakkında biraz bilgi vererek, ben de bu arada hatamı düzelteyim.

Ivan Yakovleviç, bütün Rus esnafları gibi müthiş bir ayyaştı. Her gün insanları traş ettiği halde, kendi saçı ve sakalı her zaman dağınıktı. Alaca renkli bir Frak giyerdi. Aslında, sarı, kahverengi ve boz beneklerle kaplı siyah renkte bir fraktı. Yağ lekeleriyle yakası pırıl pırıl parlardı, önden de üç düğmesi kopuktu.

9. derece memur Kovalev her traş oluştunda,

- Ellerin ne kadar pis kokuyor Ivan Yakovleviç! diye çıkıştığında, gayet pişkin bir tavırla:

- Niye kokacakmış ki? deyip, umursamaz bir şekilde enfiyesine yönelip burnuna çektikten sonra adamın suratını sabunla sıvar, yaptığı bu harekete içten içe gülerdi.

İşte bu saygıdeğer yurttaş Ivan Yakovleviç, Isakiyevski

84

köprüsüne geldiğinde önce çevresine göz gezdirdi. Daha sonra suyun içindeki balıklara bakıyormuş gibi köprünün korkuluklarına yaslandı ve elindeki mendile sarıllı kesik burnu nehre atıverdi. Üzerinden ağır bir yük atmış gibi rahatladı. Nehire bakarken kıs kıs gülüyordu. Memur müşterilerini traş etmek üzere işyerine gideceğine, "Yemek ve Çay" tabelası asılı bir dükkana yöneldi. Tam o anda, geniş favorileri olan,

başındaki üç köşeli şapkası ve kılıcıyla oldukça heybetli görünen mahalle bekçisiyle karşılaştı.

Bekçi, parmağıyla kendisine doğru işaret ederek:

- Gel bakalım buraya ahabap, diye seslendi.

Ivan Yakovleviç bir anda olduğu yerde taş kesilmişti sanki. Usûl bilen bir insan olduğundan, kendisini toparladı ve yanma yaklaşıırken kasketini çıkararak bekçiyi selamladı.

- iyi günler efendim!..

- Bırak şimdi efendiye de, köprüde ne yapıyordun onu söyle!

- Şeyy, diye yutkunduk Ivan Yakovleviç. Traş için müşteriye gidiyordum da, köprüden geçerken nehrin suyu hızlı akıyor mu diye şöyle bir bakayım, dedim.

- Başkasına anlat sen bu palavraları!..

- Efendim, arzu buyurursanız, sizi haftada iki kez, hatta üç kez ücretsiz traş edebilirim...

- Geç onları, geç... Beni üç berber traş ediyor... Bunu da kendileri için büyük şeref kabul ediyorlar. Sen şimdi doğruyu söyle bakalım, ne yapıyordun orada?

Ivan Yakovleviç rengten renge girdi...

Fakat, olay bundan sonra bir anda karanlık bir ses perdesine bürünüyor. O andan sonra neler olduğu hususunda hiçbir bilgi bulunmuyor.

85

II.

Memur Kovalev her zamankinden daha erken uyandı o sabah. Âdeti üzere, "bırrrrr" diye bir ses çıkardı dudaklarıyla... Niye yaptığını kendisinin de bilmediği bir alışkanlıktı bu.

Yatağında doğrulup şöyle bir gerindi, masanın üzerinde duran küçük aynayı istedi hizmetçisinden... Yatarken burnunun üzerinde gördüğü küçük sivilceye bakmak istiyordu. Fakat büyük bir şaşkınlık içinde, burnunun bulunduğu yerin dümdüz olduğunu gördü.

Kovalev çok korkmuştu. Yıkanma suyunun içinde ıslattığı havlu ile ilkin gözlerini sildi, sonra yüzünde gezdirdi. Eliyle yokladı; evet, burnu hakikaten yerinde yoktu. Düş görmediğine emin olmak için kendini çimdikledi. Hayır uyumuyordu ve burnu da yerinde yoktu!..

Memur Kovalev şöyle bir silkinip yatağından fırladı, tekrar aynaya baktı. Burun yeri hâlâ dümdüzdü. Elbiselerini istedi uşağından, giyinip doğruca Emniyet Müdürlüğü'nün yolunu tuttu.

Bu arada, size Kovalev'in 9. derece memurluğa nasıl eriştiğinden bahsetsem iyi olacak.

imtihanları kazanıp gelen diplomalı 9. derece memurlardan ayrı olarak, bir de Kafkasya'dan gelen, sonradan olma 9. derece memurlar vardır. Fakat bu konunun üzerinde fazla durmamak lâzım. Şu Rusya garip bir ülkedir; 9. derece memur dedin mi, Riga'dan Kamçatka'ya kadar bütün memurlar kendilerinden bahsedildiğini zannederler. Sadece onlar de-

86

ğil, bütün rütbe sahipler^ de aynı alınganlığa sahiptir.

Kovalev, 2 yıldır bu görevde çalışan, Kafkaslardan gelme 9. derece memurlardandı. Kendisini daha da soylu göstermek için, 9. derece memurluğu yanında eski Binbaşı unvanını da kullanırdı. Sokak satıcısı kadınlara rastladığında, "Sen evime uğra! Sadovaya sokağında Binbaşı Kovalev'in evini kime sorsan gösterir." diyerek karşılık verirdi.

Biz de, bundan böyle Binbaşı Kovalev olarak bahsedeceğiz ondan.

Binbaşı Kovalev her gün Nevski caddesinde gezmeyi alışkanlık haline getirmişti. Gömleğinin yakası daima kolalı ve tertemiz olurdu. Ondaki esaslı favoriler, yol mühendisleriyle, mimarlarda ve askerî doktorlarda bulunurdu ancak. Yanağının ortasına kadar inerek burna ulaşan favorilerdi

bunlar... Binbaşı Kovalev, irili ufaklı, kırmızı taşlı birçok mühür takardı cep saatinin kösteğine...

Şanına yakışır, unvanına uygun bir iş için Petersburg'daydı.

Başarabilirse, vali yardımcılığı veya en azından önemli bir dairede iyi bir mevki olmalıydı bu. Evlenme fırsatını da kaçırmazdı, tabii gelinle birlikte gelecek ikiyüz bin drahoma varsa... Bütün bunlardan sonra, burnu kayıplara karışan binbaşının neden telâşlandığını varın siz anlayın!.. Sokağa fırlayan Binbaşı, tek bir araba göremedi aksi gibi... Yürümek zorunda kalan Kovalev, yağmurluğuna iyice sarındı. Burnu kanıyormuş gibi, elindeki mendille yüzünü kapadı. Yolda yürürken, "Belki de yanlış gördüm. İnsanın burnu kaybolur mi hiç?" diye bir düşünce geçti aklından ve tekrar aynaya bakıp kontrol etmek için bir pastaneye girdi.

87

Şansı varmış ki, dükk-ânda kimsecikler görünmüyordu. Çıraklar temizlik yapıyorlar, sandalyeleri düzeltiyorlardı. İçlerinden bazıları, uykulu gözlerle börek dolu tepsileri taşıyordu. Kenarda köşede, kahve ve limonata lekeleriyle bezenmiş önceki günün gazeteleri vardı. "Şükürler olsun, kimse yokmuş. Şimdi rahatça bakabilirim." diye düşünerek, ürkek adımlarla aynaya yaklaştı.

- Hay Allah'ın cezası!.., diye söylenerek yere tükürdü. Burnun yerinde başka bir şey çıksaydı bari, o da yok! Dümdüz olmuş kahrolası!... Sıkıntıdan dudaklarını ısınıyordu. Kendi kendine mırıldanarak, pastaneden bir şey almadan dışarı çıktı, hızlı adımlarla yürümeye başladı. Kimsenin yüzüne bakmak, tanıdıklara gülümsemek istemiyordu. Fakat bir evin kapısının önünde çakılmış gibi aniden durdu. Evin önünde duran arabadan bir üniformalı bir adam inip, koşarak merdivenleri çıktı. Gözlerinin önünde dehşet veren bir olay yaşanıyordu. Anlatılacak gibi değildi. Binbaşı Kovalev, arabadan çıkıp eve giren bu esrarengiz adamdaki burnu tanımıştı. Adamdaki burnun, kaybolan burnu olduğuna emindi. Yaşadığı bu esrarengiz olay karşısında bir an başı döndü Kovalev'in, gözleri de kararıyor, görüntüler birbirine karışıyordu. Bir sıtmalılı gibi titriyordu. Fakat ne olursa olsun, üniformalı adamın tekrar evden çıkmasını beklemeye karar verdi. Gerçekten de, iki dakika sonra Tanıdık Burun evden çıktı. Dik yakalı ceketi sırmalıydı, güderi bir pantolon giymişti. Belindeki zarif kılıç, pırıl pırıl parlıyordu. En azından 6. derece bir memur olduğuna hükmedilebilirdi. Ziyarete gitmek için acele ettiği her halinden belliydi. Arabacıya, "gidiyoruz" diye seslendi, yanaşan arabaya atlayıp uzaklaştı.

88

Kovalev, neredeyse aklını oynacaktı. Gözleri önünde cereyan edeyen bu olayı hafsalası almıyordu. Daha düne kadar yüzünde taşıdığı, fazla sıcak ve soğukta kızaran o burun, şimdi üniformalı olmuş, arabaya kurularak gidiyordu.

Şaşkın Kovalev, arabanın peşinden koşmaya başladı. Çok şükür ki, araba fazla uzağa gitmeden Kazanski Katedrali önünde durdu. Kovalev, önceden yüzlerine bakmaktan tiksinti duyduğu, yüzleri sarıllı dilencilerin arasında geçip kiliseye girdi. Kilise neredeyse boş gibiydi. Kendisini de dua edecek değildi. Kilisenin en loş kısımlarından başlayarak, gözleriyle Tanıdık Burun'u aramaya koyuldu. Nihayet, onu karanlık bir köşede, tek başına huşu içinde dua ederken buldu.

"Dış görünüşüne bakılırsa, en az 6. dereceden memur bu adam... Nasıl söze başlasam acaba?" diye düşündü Kovalev.

Bütün cesaretini toplayarak seslendi:

-Beyefendi... Beyefendi!..

Adam, başını çevirdi:

- Bana mı seslendiniz?

- Bunu sormanız çok tuhaf doğrusu. Aslında sizin yerinizi bilmeniz gerekiyor. Sizi gelip kilisede bulmam tuhaf değil mi?.. Kabul ediniz ki...

- Siz neden bahsediyorsunuz kuzum? Sözlerinizden hiçbir şey anlamadım. Şunu açık açık anlatsanız...

Kovalev bir an durdu. "Gel de çık işin içinden, nasıl açık-lasam bilmem ki" diye geçirdi zihninden. Kendisini toparladı:

- Şimdi efendim., yani benim gibi., binbaşı mevkiindeki birinin burunsuz gezmesi ayıptır. Voznesenski köprüsünde portakal satan kadınlar için bu durum belki normal karşılanabilir, ama yüksek mevkideki biri için...

Orasını siz düşü-

89

1

nabilir, ama yüksek mevkideki biri için... Orasını siz düşünün efendim. (Kovalev, omuzlarını silkerek konuşmasını sürdürdü.) Takdir edersiniz ki, bunun bir şeref ve borç meselesi olduğunu düşünürseniz... Umarım anlıyorsunuz efendim...

- Üzgünüm ama, söylediklerinizden hiçbir şey anlamadım.

- Niçin anlamak istemiyorsunuz derken, Kovalev öfkelenmeye başlamıştı. Bunda anlamayacak ne var? Mesele gayet açık; siz bizzat benim burnumsunuz!..

Burun şaşkındı; dikkatlice Binbaşı'yı süzdü, kaşlarını çattı:

- Herhalde yanıliyorsunuz beyefendi. Ben kendime ai-tim. Hem sizinle nasıl bir münasebetimizi olabilir ki? Elbisenize bakılırsa siz başka bir dairedensiniz...

Burun, hiçbir şey olmamış gibi tekrar dua etmeye koyuldu.

Binbaşı Kovalev son derece şaşkındı, işte o anda, arka tarafta bir kumaş hışırtısı duydu. Dönüp baktı. Dantelli elbisesi içinde görkemli bir yapıyı andıran şişman bir kadın kiliseye girmişti. Yanında da güzel elbisesi ve gül kurusu şapkasıyla gencecik biri vardı. Arkalarından, uzun favorili iri kıyım biri geliyordu. Kadınların uşağı olduğunu düşündüğü zat bir an durdu, enfiye kutusu çıkardı.

Kovalev az önce olanları unutmuştu sanki. Gömleğinin yakasını düzelitti, kösteğine asılı duran süslü mühürleri yokladı. Mütebessim bir çehre takındı. Gözleri, bahar çiçeğini andıran genç kadındaydı. Kovalev'in bütün dikkatini üzerinde yoğunlaştırdığı genç kadın ise habersiz, dua ediyordu. Kovalev'in yüzündeki tebessüm daha da arttı. Fakat birden sanki ateş değmiş gibi irkildi. Burnunun olmadığı hatırlayınca hüznünlendi. Bu halinin sorumlusu olarak gördüğü Bay Burun'a, müsteşar üniforması altında sahtekârlık yapan

bir hilebaz, bir yalancı#olduğunu haykırmak üzere o tarafa doğru döndü. O da ne! Bay Burun yerinde yoktu. Çevresini hızlı bakışlarla gözden geçirdi. Binbaşı Kovalev, onu göremeyince ümitsizliğe kapıldı. Hızlı adımlarla kapıdaya yöne-lip kiliseden çıktı.

Dışarısı günlük güneşlikti. Aniçka köprüsüne kadar, cadde boyunca insan kaynıyordu. Uzaktan, kendisini "Yarbayım" diye çağırdığı dostu, Senato Komisyonu başkanı Yarij-kin'i gördü. Hemen gözlerini çevirdi, görmezlikten geldi. İşte Kafkasya'da binbaşılığı tercih eden bir dostu daha! Uzaktan kendisini görmüş, yanına gelmesi için el sallıyordu. "Hay aksi şeytan" diye söylendi kendi kendine. Yanından geçen ilk arabayı durdurarak, hemen atladı.

- Hey arabacı, çabuk beni Polis Müdürlüğü'ne götür. Hadi, ne sallanıyorsun!..

Müdüriyete geldiğinde hemen kapıcıya seslendi:

- Müdür Bey'e haber ver çabuk!

- Müdür Bey yok efendim, az önce çıktı. -Yok yahu, diye gayriihtiyarî söylendi.

- Gideli de fazla olmadı. Bir-iki dakika önce gelseydiniz, buradaydı. Binbaşı Kovalev, mendilli eliyle yüzünü örterek tekrar arabaya yöneldi. Arabacıya:

- Hadi yürü, diye seslendi acıklı bir sesle.

- Nereye gidiyoruz?

- Dümdüz git işte...

- Ama efendim, kavşak üzerindeyiz. Sağa mı gideceğiz, sola mı?

Kovalev bir an durdu, düşünmeye başladı. Bu durumda

90

91

â

en hızlı iş görebilecek yer Ahlâk Zabıtası'ydı. Polise bağlı oldukları halde, onların işleri polisinkinden daha hızlı yürüyordu. Tam ahlâk zabıtasına gitmeye karar veriyorken, birden Bay Burun'un nasıl utanmaz biri olduğu aklına geldi ve orada da bir sürü düzenbazlık yapabileceğini düşündü. Bol bol yalan söyleyeceği gibi, o hilekâr şeytan yurtdışına da kaçabilirdi. Sonra, ara ki bulasın!..

Biraz düşününce, sanki akli başına gelmişti. Bu duygular içinde, gazeteye ilân vermek geldi aklına. Burnunun bütün özelliklerini yazıp, gazetelerde ilân yayınlatmalıydı. Kararını hemen uygulamak için, arabacıya gazetelere ilân veren bir acentanın adresini verdi. Kovalev sabırsızlık içinde kıvranıyor, arabacının sırtını yumruklayıp:

- Çabuk olsana be adam! diye bağırıp duruyordu. Arabacı da, dostlar alışverişte görsün misali kırbacını şaklatarak hafiften atlara dokunduruyordu.

Araba verilen adrese geldiğinde, Kovalev hızla arabadan atlayıp nefes nefese merdivenleri çıkıp içeri daldı. Küçük, karanlık bir odaya girdi. Eski bir frak giymiş olan kır saçlı memur, ağzında kalem, önündeki bakır paraları sayıyordu.

- Burada ilânları kim alıyor diye seslendi Kovalev. Adamı daha sonra farketmiş gibi, "Merhaba efendim" dedi kibarca.

- Buyrun efendim diyen kır saçlı memur, gözlerini tekrar elindeki işe çevirdi.

- Bir ilân vermek...

- Müsaade edin, şu işi bitireyim.

Memur, önündeki kâğıda bazı rakamlar yazdı, hesap tablasındaki iki halkayı yana itti.

Elindeki bir kâğıtla memurun masasının hemen yanında bekleyen, şeritlerle süslü pırıl pırıl elbisesi ile soylu bir evde çalıştığını belli eden uşak, birşeyler anlatmaya çalışıyordu.

- Köpek beş para etjnez ama, ne yapalım ki kontes onu çok seviyor. Öyle bir seviyor ki hem de, bulana yüz ruble verecek!.. Şurada biz bize konuşuyoruz diye söylüyorum, insanoğlunun zevki birbirine uymuyor. İnsan köpeğe düşkünse, bir tazı besler ya da pudel... öyle köpeğe beşyüz, hatta bin ruble verilir. Yeter ki iyi cins olsun.

Memur bir yandan onu dinliyor gibi görünüyor, bir yandan da elindeki notta yazılı ilânın kelimelerinin kaç para tuttuğunu hesaplamaya çalışıyordu, içerde birkaç yaşlı ka-dm, esnaf ve tüccar görünümlü kimseler ile kapıcı kılıkli adamlar vardı. Elllerinde kâğıtlar, hepsi sırasını bekliyordu. Birinde sarhoşluğu olmayan bir arabacının, diğerinde 17 yaşında çamaşırcı bir kızın iş aradığı yazıyordu.

Tek yayı olmayan satılık bir araba mı istersiniz, 17 yaşında şimşek gibi bir at mı; yoksa Londra'dan gelme şalgam ve turp tohumları mı?.. Ya, atlar için iki tavlası, gürgen ve kayın korusu yetiştirmeye müsait yeri olan güzel bir sayfiye evine ne dersiniz?

Küçük oda oldukça kalabalıktı ve havasızlıktan nefes alınmıyordu. Binbaşı Kovalev, burnunu mendille örttüğünden hiç koku almıyordu. Zaten burnu da kimbilir nerelerdeydi?..

Sabırsızlanan Kovalev, memura seslendi:

- Efendim, benim işim çok acele...

- Bekleyin biraz efendim, 2 ruble 43 kapek... Bir dakika... 1 ruble 64 kapek!..

Kır saçlı ilân memuru, yaşlı kadınlardan, diğer adamlardan topladığı ilânların parasını hesaplıyor, mabuzlarını hemen önlerine fırlatıyordu. Nihayet sıra Kovalev'e geldi.

- Buyrun, sizinki neydi?

Kovalev, sesini ayarlamak için boğazını temizledi.

92

93

- Efendim, sizden ricam., sahtekârlık mı desem, düzenbazlık mı desem, şimdiye kadar anlamadım. Yalnız şunu istiyorum, bu sehtekâr alçağı bana bulana ödül vereceğim...

- İsminizi öğrenebilir miyim?

- İsmime ne gerek var efendim!.. Hem, ismimi size söyleyemem, benim yüksek dostlarım var. Ya öğrenirlerse?.. Allah korusun! Siz sadece 9. derece memur., yok yok, Binbaşı olduğumu yazın yeter.

- Kaçan uşağınız mı?

- Ne uşağı!.. Keşke öyle olsa. Benden kaçan burun, burun...

- Tuhaf bir isim... Peki, birşey mi çaldı bu Bay Burunov?..

- Yahu burun diyorum, burun! Kimbilir hangi cehenneme gitti. Şeytan aldı götürdü sanki!..

- Anlamadım, bir burun nasıl kaybolur beyefendi?

- Nasıl kaybolduğunu ben de bilmiyorum. Ama şimdi 6. derece memur kisvesiyle şehirde geziyor. Benim sizden ricam, onun yakalayanın derhal bana getirmesi için ilân ya-yınlamanızdır. Söyleyin efendim, vücudumun en çok görünen önemli bir parçası olmadan nasıl yaşarım ben? Ayağım-daki küçük bir parmak olsa neyse? Bu halde ben nereye gidebilirim söyleyin, hangi toplantıya katılabilirim?

Kır saçlı memurun dudakları kıpırdıyordu. Zihninden birşeyler geçtiği belliydi. Kısa süren bir sessizlikten sonra:

- Hayır, böyle bir ilânı gazetede yayınlayamam! dedi.

- Nedenmiş o?

- Gazetenin güvenilirliği zedelenir. Zaten yalan ve saçma haberler yayınladığım söyleyip duruyorlar, bir de bu ilânı yayınlarsak neler olur kimbilir?

- Peki neden bana inanmıyorsunuz? Bu işin garip olan tarafı nedir?

I

- Belki size göre yoktur. Ama bakın geçen hafta ne oldu! Bir memur geldi, 73 kapek tutanbir ilân verdi. İlânda siyah tüylü bir pudel'in kaybolduğu yazıyordu. Meğer bu pudel, bilmem hangi firmanın veznedarı imiş!..

- Ama bunun benim burnumla ne ilgisi var? Ben kendi burnum için ilân veriyorum.

- Hayır bayım, gazeteye böyle bir ilân koyamayız.

- Benim burnum kayıp anlıyor musunuz, Gerçekten burnum kayıp!..

- Eğer burnunuz kayıpsa bu doktorların işi. İstedığınız şekilde burun yapan bir doktor bulabilirsiniz. Gördüğüm kadarıyla şakacı bir insansınız. Sakın bu da bir...

- Madem inanmıyorsunuz, size bunu ispatlayayım. Şimdi yalan söylemediğimi göstereceğim size!..

Memur, inanmış gibi üsteledi:

- Rica ederim, zahmet etmeyin, dedi önce. Ama bir görsem fena olmaz diye de ekledi.

Binbaşı Kovalev mendili yüzünden çekti. Memurun gözleri bir an yerinden fırlayacakmış gibi oldu.

- İnanılmaz bir şey bu! Yeni pişmiş gözleme gibi dümdüz... Bu kadar olur ancak!..

- Şimdi hâlâ itiraz edecek misiniz? İlâm koymamak için geçerli sebebiniz kalmadı artık, ilânı yayınlarsanız minnettar olacağım. Hem bu olay vesilesiyle sizinle tanıştığımız için de çok memnun oldum. (Binbaşı Kovalev işi yağcılığa dökmüştü.)

- ilânı yayınlamak zor iş değil, dedi memur. Fakat sizin için faydalı olacağım sanmıyorum, iyisi mi, siz bunu kalem erbabı bir zata anlatın da, "Kuzey Arısı"nda yayınlatsın.

Bu arada memur enfiye kutusunu açıp burnuna çekti.

94

95

- Herkesin merakını uyandırır, faydalı da olur.

Kovalev büsbütün umutsuzluğa düşmüştü. Gözlerini gazetenin alt kısımlarına çevirdi. Tiyatro ilânları gözüne çarptı. Güzel aktristlerin adlarını görünce yüzüne bir gülümseme yayıldı. Elini cebine attı, mavi papellerden (5 ruble) aradı. Kovalev'in bir prensibi vardı ki, üst rütbeli subaylar güzel koltuklara oturmalıydılar. Bir an burnunun durumu aklına gelince, yeniden morali bozuldu. Kır saçlı memur da ona acımağlı bakıyordu. Kederini dağıtmak için birşeyler söylemek istedi.

- Başınıza böyle bir olay gelmesine gerçekten üzüldüm. Biraz enfiye çeker misiniz? Baş ağrısını keser, nezleye iyi gelir, kederi dağıtır. Hatta basura bile iyi gelir.

Bir yandan da, kapağında şapkalı bir kadın resmi bulunan enfiye tabakasını Kovalev'e doğru uzattı. Kovalev bu davranışa iyice içerlemişti.

- Şakanın sırası değil beyefendi, dedi öfkeli bir sesle. Enfiye çekecek organımın olmadığını farkında değilsiniz herhalde!.. Değil sizin berbat tütününüz, en iyisini bile gözüm görmek istemiyor.

Hızlı adımlarla oradan çıktı, tekrar polis müdürlüğünün yolunu tuttu. Odasına girdiğinde, Komiser'i koltuğunda gerinirken buldu. "İki saatlik bir uyku çeksem, keyfime diyecek olmaz" diye düşünüyordu ki, Kovalev'in gelmesi bütün plânlarını bozdu.

Her çeşit sanatın kıymetini bilen biriydi Komiser. Ama banknotları herşeyin üstünde tutardı. Yeri geldikçe, "Efendim bu banknot var ya, ondan iyisi yoktur. Yemek istemez, fazla yer tutmaz, cebinize kolayca sığar, düşseniz de kırılmaz." deyip dururdu.

Komiser, bütün pânlarını altüst eden Kovalev'i soğuk bir ifade ile karşıladı. Bu saatte işle uğraşmak istemiyordu hiç. Yemek sonrasında bu işlerle uğraşmanın doğru olmadığını, insanın sindirim süresince dinlenmesi gereğinin huzur için temel şart olduğunu söyledi. (Binbaşı Kovalev, Komiser'in bu sözlerinden, eski devirlerin vecizelerini iyi bildiği kanısına vardı.) Komiser, ayrıca hiç kimsenin, başka birinin burnunu durup dururken koparmayacağını sözlerine ekledi.

Bilmiyorum daha önce söylemişmiydik; Kovalev'in tuhaf bir alınganlığı vardı. Şahsı hakkında söylenilenlere pek aldırmazdı ama, rütbesi ve unvanı hakkında kimse bir laf etmeye görsün, hiç dayanamazdı!..

Komiser'in kayıtsız tavırlarından gayet müteessir olan Kovalev, göğsünü ileri çıkarıp omuzlarını kabartarak mağrur bir eda ile çıkıştı:

- Sizin bu davranışınız ve sözleriniz karşısında söyleyecek tek bir kelime dahi bulamıyorum Bay Komiser!

Kovalev, Komiser'in cevabını beklemedi, arkasını dönüp hemen kendini dışarı attı. Eve doğru hızlı adımlarla yürüdü. Ayaklarının varlığını hissetmiyordu adeta. Başarısızlıkla sonuçlanan bütün çabalarından sonra eve girdiğinde, çok soğuk ve karanlık geldi Kovalev'e.

Antreyeye girdiğinde, uşağı İvan'ı deri divan üzerinde yatarken buldu. Adam boylu boyunca uzanmış, sanki tavanda belli bir noktayı hedef almışcasına oraya doğru tükürüp duruyordu. Uşağının bu davranışı, Kovalev'in sabrını taşıran son damla oldu. Şapkasını uşağın kafasına fırlatarak:

- Domuz herif, yapacak başka bir iş bulamadın mı, diye bağırdı.

Uşak, yattığı yerden apar topar kalkarak efendisinin paltosunu almak için koştu. Kovalev, odasına girer girmez yor-

96

97

gun ve üzgün bir halde kendini koltuğa bıraktı. Derin bir nefes aldı. "Nedir bu başıma gelenler Allah'ım! Elimi ya da ayağımı kaybetsem neyse... Ama burunsuz bir adam nasıl yaşar? Bari bir savaşta veya düello esnasında olsaydı bu... Heyhat, durup dururken burundan olduk!.." Bir an aklına gelen düşünceyle irkildi. Acaba sarhoş muydu, hayal mi görüyordu? Sabah traştan sonra yüzüne sürdüğü votkayı su diye içip kafayı mı bulmuştu yoksa? Tekrar bakayım diye aynaya doğru yöneldi. Aynada kendisiyle karşılaşmadan önce gözlerini yumdu; açtığında burnunu yerinde bulmak için neler vermezdi ki!.. Gözünü aniden açıp aynadaki görüntüsüne baktı, ama nafi!.. Aynada yassı bir surat vardı. Dişlerini sıkarak: - işte aynı berbat surat! diye söylendi aynadan uzaklaşırken... Binbaşı Kovalev hayretler içindeydi. Nasıl olur da insanın burnu dört duvarın arasında birdendire ortadan kayboluverirdi? Bir düğme, bir kaşık, bir saat kaybolursa neyse... Ama ya burun? Burun nasıl kaybolur? Birden kafasında bir şimşek çaktı Kovalev'in... Kurmayın karısı Podtoçina, kızıyla evlenmesi için kendisine sürekli baskı yapıyordu. Gerçi Kovalev de ona arasına kur yapmıyor değildi ama, Podtoçina artık evlenmelerini isteyince, daha genç olduğunu, 42 yaşına kadar bekâr kalarak çalışmayı düşündüğünü söyleyip sıyrılıver-miştî işin içinden. Falcılarla, büyücülerle arası iyi olan Bayan Podtoçina, intikam almak için bunu yapmış olabilirdi!.. Öyle ya; son zamanlarda dışardan gelen kimse olmamıştı. Sadece berber Ivan Yakovleviç gelip Çarşamba günü traş etmişti ve o gün de burnu yerindeydi. Hem kesilmiş olsa acısını hisseder, yara bu kadar çabuk iyileşip dümdüz olmazdı.

98

Binbaşı Kovalev, bu olayda Bayan Podtoçina'mn parmağı olduğuna kendini iyice*inandırmıştı. "Acaba onu mahkemeye mi versem, yoksa hemen şimdi evine gidip hesaplaştırmam mı" diye düşünüyordu.

Tam o sırada tahta kapının aralıklarından içeri süzülen ışık, Binbaşı Kovalev'in düşüncelerini dağıttı. Uşak İvan, antrede mumları yakmıştı. Birkaç saniye geçmişti ki, Ivan elindeki şamdanla odaya girdi; mumun ışığıyla oda biraz daha aydınlandı. Kovalev, elindeki mendille hemen burnunu kapadı. Bir hizmetçi parçasının kendisini böyle görmesini istemiyordu.

İvan elindeki şamdanı bırakıp dışarı çıkmıştı ki, antreden gelen sesle irkildi Binbaşı Kovalev.

- 9. derece memur Kovalev'in evi burası mı?

Kovalev hemen doğruldu, hızla kapıya doğru yöneldi. Heyecanla kapıyı açtı:

- Buyrun efendim, Binbaşı Kovalev benim.

Favorileri ne koyu ne de açık renkli, dolgun yanaklı, yakışıklı sayılabilecek görünümlü, sürekli İsakiyevski köprüsünün başında bekleyen polis memuru içeri girdi. Lafı fazla uzatmadan konuya girdi:

- Sizin burnunuz kayıp mıydı beyefendi?

Kovalev aniden gelen bu sual karşısında geveleyerek cevap verdi:

- Şeyy.. Evet.. Evet efendim.

- Burnunuz bulundu!

- Sahi mi söylüyorsunuz diye bir çığlık attı Binbaşı Kovalev. Sevinçten dili tutulmuştu sanki. Ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemez bir halde, polisin kalın dudakları ve tombul yanaklarına vuran titrek mum ışığına takılmıştı gözleri...

99

bul yanaklarına vuran titrek mum ışığına takılmıştı gözleri... Nihayet ağzından birkaç kelime çıkmıştı:

- Nasıl buldunuz onu?

- Tuhaf bir olay; posta arabasına birmiş Riga'ya kaçarken, onu yolda yakaladılar. Pasaportunu bile bir memurun adına çıkarmış, ilk bakışta ben de onu kodaman biri sanmıştım. Allah'tan ki gözlüğüm yanımdaydı. Biraz miyop olduğumdan, gözlüklerimi taktığımda onun bir burun olduğunu farkettim. Mesela şu anda gözlüksüz olduğumdan, sizin sadece yüz şeklinizi seçebiliyorum. Burnunuzu, bıyığınızı falan göremem. Benim kayınvalidem de, yani karımın annesi de böyle!..

Kovalev sevinçten çıldıracak gibiydi.

- Nerede olduğunu söyleyin de hemen gidip alayım şunu!

- Heyecanlanmayın efendim. Size lazım olduğunu bildiğimden onu yanımda getirdim. Bütün bunların sorumlusu Voznesenski caddesindeki o sahtekâr berber! Zaten uzun zamandır o ayyaştan şüpheleniyordum. İçeri tıktım şimdi herifi! Geçenlerde de bir tuhafiyeci dükkânından kutu kutu düğme aşırılmış... Ha, merak etmeyin, burnunuza hiç zarar vermeden sapasağlam size getirdim.

Polis memuru, mendile sarılı burnu itina ile cebinden çıkarıp Binbaşı Kovalev'e verdi. Kovalev dikkat baktı:

- Ta kendisi! diye bağırdı. Bu iyiliğinizin karşılığını nasıl ödeyeceğimi bilemiyorum. Buyurun bir çay içelim efendim!

- Kabul etmek isterdim, fakat hiç vaktim yok. Şimdi buradan çıkıp tımarhaneye uğramam gerek. Evimde eşimden başka kaynanam ve çocuklarım da var. En büyük oğlan oldukça zekî, ilerde büyük adam olabilir; ne çare ki hayat pahalı, gerektiği gibi okutamıyoruz.

Binbaşı Kovalev, polis memurunun gitmesinden bir süre

100

sonra kendine gelebildi ancak. Şaşkınlığı büyük bir sevince dönüşmüştü. Burnu alıp' dikkatle inceledi.

- Evet, evet benim burnum bu. İşte o gün sol tarafta çıkan sivilce bile hâlâ duruyor.

Öyle sevinçliydi ki, çığlık atmak geçiyordu içinden... Fakat biraz düşününce, sevinçli hali yerini durgunluğa bıraktı. Tıpkı taş atılan bir suyun, biraz dalgalandıktan sonra durulması gibi...

Artık daha sakin düşünebiliyordu. Burnu bulunmakla iş bitmemişti. Bir de onu eski yerine yerleştirmek vardı. "Ya yapışmazsa?" diye geçirdi içinden, bir endişe kapladı yüreğini.

Burnu kaptığı gibi aynanın karşısına koştı. Eğri olarak takmasın diye aynayı kendine iyice yaklaştırdı. Elleri titriyordu. Büyük bir özenle burnu yerine oturttu. Korktuğu başına gelmişti. Burun yapışmıyordu işte! Binbaşı Kovalev, çabuk hareketlerle burnu ağzına götürüp iyice hohladıktan sonra tekrar yerine koymayı denedi. Nafile!.. Burun bir türlü yerine yapışmıyordu.

"Yapışsana ahmak burun!" diye söylendi sinirli sinirli. Artık eskisi gibi sakin değildi. Asabi hareketlerle burnu yerine yerleştiriyor, fakat bir türlü istediği sonucu elde edemiyordu. Tahta gibiydi sanki... Yere düşerken lastik top gibi tuhaf bir ses çıkanyordu.

Kovalev yüzünü ekşitti. "Ya hiç yapışmazsa" korkusu kalbinin atışını hızlandırdı. Aniden yüzü aydınlandı. Oturduğu apartmanda bir doktor olduğunu hatırladı. Hemen Ivan'ı çağırıp, doktoru derhal çağırmasını

söyledi. Doktor, simsiyah favorileriyle tam bir erkek güzeliydi. Her sabah elma yer, günde yarım saat ağzını çalkalayıp, beş değişik fırça ile dişlerini temizlerdi.

101

Kısa bir süre doktor geldi. Kovalev'e, bu felâketin başına ne zaman geldiğini sordu. Çenesinden tutup başını yukarı doğru kaldırdı. Başparmağı ile işaret parmağını birleştirerek burun olması gereken yere öyle bir fiske vurdu ki, Binbaşı Kovalev irkilerek başını arkadaki duvara çarptı. Doktor, korkacak bir şey olmadığını belirterek, duvardan biraz geriye doğru gelmesini istedi. Tekrar çenesinden tutarak başını sola doğru çevirdi. Burun boşluğuna tekrar daha yavaş bir fiske attı. "Hımm.." diye söylenerek Kovalev'in başını bu kez sağ tarafa çevirdi. Bir sağa, bir sola derken, Kovalev iyice bozulmaya başlamıştı.

- Tıbbî olarak burnunuz için hiçbir şey yapamayız, dedi doktor. Böyle kalsanız daha iyi olur.

Kısa bir ara verdikten sonra sözüne devam etti:

- Gerçi tamamen imkânsız değil. Burnunuzu yerine koyabilirim, fakat inanın eskisinden daha kötü olur.

- Ne diyorsunuz siz? Ömür boyu burunsuz nasıl yaşarım ben? Bundan daha kötüsü nasıl olur? insanların içine çıkamaz oldum. Benim son derece seçkin bir çevrem var. Bu gecede iki yere davetliyim. Hem dul bayan Çahtareva'nın evine, hem de kurmay ailesi Podtoçina'ya...

Bir an durdu Binbaşı Kovalev.

- Gerçi, bundan böyle onunla mahkemede görüşürüz ya!., diyerek sözlerini sürdürdü.

- Yalvarırım doktor bey, birşeyler yapın! Şöyle azıcık ya-pışsa yeter... İdare ederim. Danstan filan anlamadığım için düşme tehlikesi olmaz. Eğer öyle bir durum olursa elimle tutar, tedbirli hareket ederim. Viziteniz neyse, elimden geldiği kadar...

Doktor, gayet sakin, fakat kendinden emin bir sesle karşılık verdi:

- Ben maddî çıkacsgözeterek tedavi yapmam. Bunu mesleğime ve prensiplerime uygun bulmam. Vizite parasını, hastalarımın ısrarı ile almak zorunda kalırım. Gelelim burnunuza... Şerefim üzerine yemin ederim ki, bu halinizle kalmak sizin için daha iyi olacak! Gelin, herşeyi zamana bırakalım. Soğuk suyla yüzünüzü sık sık yıkayın. Burunsuz da, tıpkı burunlu olduğunuz gibi gayet sıhhatli yaşarsınız.

Bu burnu da bir kavanoza koyup içine alkol doldurun, içine biraz sirke de katarsanız iyi olur. Hem onu iyi bir fiyata da satabilirsiniz. Eğer anlaşırırsak ben bile alabilirim.

Kovalev, umutsuz bir sesle bağırdı:

- Hayır, hayır! Ölsem de satmam, işime yaramazsa da çü-rüsün gitsin daha iyi!..

Doktor, gayet resmi bir tavırla Kovalev'i vücudu ile selâmlayarak:

- özür dilerim, daha fazlası elimden gelmiyor. Size faydalı olmak isterdim ama...

Doktor sözünü tamamlamadan, başı ile selâmlayarak soylu bir edayla dışarı çıkarken, Kovalev boş gözlerle Doktor'un siyah frakından görünen kar gibi beyaz gömleğin kolluklarına bakıyordu.

Odada yalnız başına kalmıştı. Ani bir hareketle yerinden doğruldu. Kurmay subayın karısı Podtoçina'ya mektup yazacaktı. Eğer kendisiyle anlaşmazsa, resmî makamlara başvurucağını söyleyecek, bu duruma düşmesinin tek suçlusu olarak gördüğü bayan Podtoçina'yı anlaşılmaya mecbur edecekti.

102

103

Sayın Bayan Aleksandra Grigoryevna

Tuhaf davranışlarınız beni şaşırtıyor doğrusu. Sizi bir türlü anlayamıyorum. Böyle yapmakla beni kızınızla evlenmeye mecbur edeceğinizi sanıyorsanız, yanılıyorsunuz. Burnumun aniden ortadan kaybolması, ikide

bir kıllık değiştirip, kâh memur kıyafetinde, kâh kendi haliyle ortalıkta gezmesi, sizin gibilerin marifeti olabilir ancak! Sizi önceden uyarmayı bir borç biliyorum. Eğer burnum bugün derhal yerine gelmezse, sizinle mahkemede karşılaşmak zorunda kalacağımızı ifade etmek zorundayım.

Hürmetkarınız Platon Kovalev

Bayan Podtoçina, Kovalev'in mektubuna hemen îvan'la cevap gönderdi.

Sayın Bay

Platon Kuzmiç

Mektubunuz karşısında adeta dehşete kapıldım. Şahsıma yönelik bu hakaretleri doğrusu sizden beklemezdim. Şundan emin olunuz ki, bahsettiğiniz adamı ne memur kılığında, ne de başka bir kıllıkta evime almış değilim. Gerçi arasına Filip îvanoviç Potançikov bize gelip giderdi. İçkiyi sevmeyen, dürüst ve bilgili bir kimse olmasına rağmen, kızımı istediğinde ona hiç ümit vermedim.

Mektubunuzda bir de burun lafı geçiyor. Bununla maksadınız size nanik yapmak istemem ise, bunu duyduğuma gerçekten çok şaşırdım. Nasıl böyle düşünebiliyorsunuz, hayret doğrusu! Halbuki hakkınızda ne kadar olumlu düşündüğü-

• 104 •

mü biliyorsunuz sanıyordum. Hatta şimdi kızımı isteyecek olsanız, bu mektubu unutup size her türlü yardımı yapacağıma inanmanızı isterim. Bu, her zaman benim en büyük arzum olmuştur. Hizmetlerinize hazırım...

Aleksandra Podtoçina

Kovalev mektubu okuyunca, Bayan Podtoçina hakkındaki düşüncesinin yanlış olduğunu anladı.

- Bu bir suçlu insanın ifadesi olamaz. Hayır, gerçekten suçsuz bu kadın, diye söylendi.

Kafkasya'da görevli iken bazı kereler soruşturmalara katıldığı için bu işlerden anlardı. Ne düşüneceğini bilemiyordu Binbaşı Kovalev, düşünceleri, duygulan altüst olmuştu.

- Bu başıma gelen ondan değilse, ne Allah'ın belasıdır, diye söylendi...

Bu arada, burun hikâyesi bire bin katılarak kısa zamanda bütün şehre yayıldı. Halkta da bu tür garip olaylara karşı merak had safhadaydı. Yakın zamana kadar, ipnotizma deneyleri ile meşgul olan halk, Konuşennaya sokağındaki dan-seden sandalyeleri konuşuyordu hâlâ... Bu nedenle, Binbaşı Kovalev'in burnunun öğleden sonra saat 3'te Nevski caddesinde dolaşmaya başladığı söylentilerine pek aldırmamak gerekiyordu. Nevski caddesi, meraklı kalabalığın uğultusu ile kaynıyordu. Burnun Yunker mağazasında alışveriş yaptığı söylentisi üzerine halk mağazaya hücum etti. , meraklı kalabalığın dağıtılması için polis gücüne başvuruldu. Bir tiyatro girişinde kuruyemiş satan, uzun favorili, saygın görünüşlü bir açıkgoz de, güzel ve sağlam tahta sandalyeler yaptırarak, 80 kapek karşılığında müşterilerine burun seyrettiriyordu. Kelli felli bir albay da sabahın erken saatinde burada yer bulmak için gelmiş, kalabalığın arasından sıyrılarak bir sandalyeye oturma imkânı bulmuştu. Büyük bir merakla

105

İl ř

II

gözlerini vitrine dikti. O da ne? Vitrinde bir yün kazak ile, bir resimden başka hiçbir şey yoktu. On yıldır aynı tablo orada duruyordu. Albay parayı kaptırdığına mı yansın, kandırıldığına mı!.. Enayi yerine konmak iyice damarına dokunmuştu Albay'in:

- Milleti aptal mı sanıyor bunlar, nasıl da kandırıyorlar, diye söylenerek kalabağın arasına daldı..

Bir başka söylenti daha çıktı. Burnun Nevski caddesinde değil, Tavriçeski bahçesinde gezdiği yayıldı halk arasında. Hatta Hüsrev Mirza'nın da

Petersburg'a geldiği sırada burnunu gördüğü ve bu garip olay karşısında çok şaşırdığı söyleniyordu. Tıp Fakültesi'nden bir grup öğrenci, burnu görebilmek için günlerce nöbet tuttular. Hatta, saygıdeğer yaşlı bir hanım da bahçe müdürüne bir mektup yollayarak, bu burnun torunlarına ve bütün gençlere gösterilmesini, onlara açıklayıcı bilgiler verilmesini istiyordu.

Sosyete toplantılarda bayanları eğlendiren züppeler de, konu kitliği çekerken bu burnun hikayesiyle karşılaşınca adeta üzerine atladılar. Ağırbaşlı, saygıdeğer kimseler de bu işten hiç hoşlanmıyorlardı. Bu çağda böyle saçmalıkların nasıl oluyor da hâla bu kadar ilgi gördüğüne şaşıyorlar, hükümeti bu konuda çaresiz kalmakla suçluyorlardı. Olaylar bundan sonra tekrar sise bürünüyor. Bu tartışmaların nasıl neticelendiği bilinmiyor...

III.

Dünya alabildiğine saçmalıklarla dolu... Hele bunların bir kısmı inanılacak gibi değil. Memur kılığında dolaşarak şehri birbirine katan burun, bir gün, hiçbir şey olmamış gibi tekrar Binbaşı Kovalev'in iki yanağı arasındaki yerini alıveriyor!

7 Nisan günü, Binbaşı Kovalev uykudan uyandığında elini her zamanki gibi yüzünde gezdirip kontrol ederken birden irkildi. O da nesi? Burnu yerindeydi işte. Eliyle sıkıca tutup yerinden oynatmaya çalıştı. Yok, yok! işte eski yerinde sapa sağlam duruyordu burnu. Sevinç içinde derin bir "Ohh!" çekti. Neredeyse odanın içinde oynamaya başlayacaktı. Ama İvan içeri girince düşüncesini gerçekleştiremedi.

Ivan su getirdiğinde yüzünü yıkadı, kurularken de gözü aynadaydı, Evet, yerinde duruyordu. Tedirginlik içinde İvan'a seslendi:

- Hey İvan, baksana burnumda bir sivilce mi var?

Bir yandan da, "Ne sivilcesi efendim, sizin burnunuz yok" diyecek diye ödü patlıyordu Kovalev'in...

- Sivilce falan yok efendim, burnunuz tertemiz diye cevapladı İvan.

Kovalev derin bir nefes verdi, keyifle parmaklarını çıtırdatmaya koyuldu. Bu esnada, kapıdan berber Ivan Yakovle-viç'in kafası uzandı. Süt dökmüş kedi gibi bir hali vardı. Kovalev onu görünce uzaktan seslendi:

- Gel bakalım! Ve hemen ekledi:

- Ellerin temiz mi? r

- Temiz efendim. -Yalan söyleme! -Vallahi temiz, efendim.

- Peki öyleyse, başla bakalım.

Kovalev sandalyeye oturduğunda, Ivan Yakovleviç omuzlarına bir havlu attı. Fırçasıyla sabunu köpürttükten sonra, Kovalev'in yüzünü tüccar sofralarını süsleyen kremalı tatlıya benzetti. Ivan Yakovleviç'in gözü sürekli Kovalev'in bur-

• 106 •

107

nundaydı. İçten içe söyleniyordu.

-Allah, Allah... Vay anasını!..

Ivan Yakovleviç, iki parmağıyla burnu kibarca tutarak Kovalev'in başını yukarı kaldırmak istedi. Ama Kovalev birden-dire parladı:

-Aman dikkat et, ne yapıyorsun? diye bağırdı.

Ivan Yakovleviç irkilerek elini Kovalev'in burnunda çekti. Gerçi burnundan tutmadan bir insanı traş etmek oldukça zordu, fakat Ivan Yakovleviç sert başparmağını Kovalev'in çenesine dayayarak traşın sonunu getirmeyi başardı.

Traştan sonra Binbaşı Kovalev güzelce giyindi, araba çağırıp bir pastaneye gitti. Neşesi yerindeydi. Daha içeri girmeden, kapıdan bağırdı:

- iyi tarafından bir porsiyon çikolata istiyorum!

Hemen aynaya koştı. Evet, burnu yerindeydi. Keyifle bir masaya yöneldi. Sandalyeyi çekip oturdu. Karşı masada oturan subayı, gözlerini kısarak küçümser bakışlarla süzdü. Burnu bir düğme kadar küçüktü.

Kovalev çukulatasını yerken aklı sürekli burnundaydı. Pastaneden çıktığında hemen vali yardımcılığı ya da bir genel müdürlük için iş talebinde bulunduğu daireye yollandı. Burada rütbece kendisiyle eşit alaycı bir arkadaşı vardı. Kovalev bazen onun takılmalarına dayanamaz, "Ne adamsın yahu, arı gibi sokuyorsun" diye terslerdi. Eğer o da kendisini gördüğünde gülmezse, herşey yolunda demektir. Bir türlü burnundan emin olamıyordu. Görüşmede hiçbir laf etmedi arkadaşı. Kovalev iyice rahatlamıştı.

Dışarı çıktığında, sokakta Bayan Podtoçina ve kızına rastladı. Saygıyla bayanları selâmladı. Ayaküstü biraz konuştular. "Bayanların da anormal bir tepkisi olmadığına göre herşey yolunda" diye düşünüyordu Kovalev. Emin olmak için

108

enfiye kutusunu çıkarıp burnuna çekti. Daha da rahatlamıştı. Bayanlarla konuşurken kıs kıs gülüyordu: "Görün işte et-sik etekler!.. Bana hiçbir şey olmadı. Ya sen kocakarı! Kızınla evleneceğimi sanıyorsan, havanı alırsın!.."

Binbaşı Kovalev yeniden eski günlerine dönmüştü. Nevs-ki caddesinde dolaşmaya çıkıyor, tiyatroya gidiyor, eğlencelere katılıyordu. Burnu sapasağlam yerinde duruyordu. Hatta hiçbir madalya almamış bir süvari subayı iken, Gostini Dvor çarşısına gidip bir madalya alarak kendisini ödüllendirdiği söylenir.

Evet... İşte böyle bir olay yaşanmıştı ülkemizin Kuzey başkentinde! Bir insanın burnunun bir gün aniden bulunduğu yerden kaybolması, bir memur kılığında şehirde gezmesi, Kovalev'in kayıp burnunu gazete ilanıyla araması gerçeğe aykırı şeyler olarak görünüyor hep!.. Gazete ilânının pahalıya patlayacağından değil... Ben de para düşkünü bir insan değilim, işin yakışıksız ve tuhaf tarafı, Ivan Yakovle-viç'in sabah kahvaltısında kestiği yeni pişmiş ekmeğin içinde burnun ne işi var? Olan biteni bir türlü aklım almıyor! işin anlaşılmas yanı da, yazarlar böyle bir konuyu nasıl yazıyor? Bu yazının yurdumuz için hiçbir faydası yoktur, insanlarımız için de öyle... Peki ne vardı bunu yazacak? inanın, bunu ben de bilmiyorum.

Gene de şunu belirtmeliyiz ki, dünyada bu tür saçmalıklara her yerde rastlanıyor. Onları kabul edebiliyorsak, bu hikâyeyi de normal kabul etmemiz gerekir.

Kim ne derse desin; binde bir de olsa, dünyada bazen böyle şeyler oluyor!..

109

d (i n v a k I a s i k i
dostoyevski

Kumarbaz, tüm yaşama yayılmış bir deneyimin, Dostoyevski'nin kendi kumar tutkusunun ürünüdür. Yayıncısının Dostoyevski üzerinde oluşturduğu baskı sonucu yirmi beş gün gibi kısa bir sürede yazdığı Kumarbaz, Edebiyat tarihine ölümsüz bir eser olarak geçmiştir.

HACI MURAT

t o l s t o y

Çarlık Rusya'sının Kafkaslar üzerinde tam bir hâkimiyet kurabilmek için verdiği yaklaşık 50 yıllık mücadele karşısında direnişin efsaneleştirdiği, Şeyh Şamil'den sonraki en ünlü kahraman Hacı Murat'tır.

1896-1904 yılları arasında yazılıp 1912 yılında yayınlanan "Hacı Murat", efsanevî Kafkas Kahraman Hacı Murat'm gerçek ve ibret dolu yaşam öyküsüdür.

P

Karamazov Kardeşler'de Dostoyevski bir romancı olmanın ötesinde bir psikiyatr, bir feylesof, bir teolog olmaya cüret eder. Kilise ve devlet, ideolojiler ve güzellik, özgürlük ve sorumluluk gibi her zamanın sorunlarıyla, taşradaki küçük bir Rus ailesinin para, aşk, baba korkusu, kardeş kıskançlığı, itibar gibi iç sorunları arasında büyük bir ahenk ve güçle gidip gelir.

Tolstoy'un "en sevdiğim kitap" dediği Karamazov Kardeşler Dostoyevski'nin ölümünden bir yıl önce muhteşem bir final olarak yayınlanır.

antik dünya lasikleri

Bir Delinin Hatıra Defterinde, Ünlü yazar Gogol'ün birbirinden güzel üç hikâyesi yer alıyor. Yazar, içinde yaşadığı Rus toplumunun genel yapısını ve bireylerini büyük bir dikkatle tahlil ediyor; eser yazarın birbirinden ilginç gözlemlerini yansıtmaya açısında oldukça önemli. Aynı zamanda Tiyatro oyunu olarak da sahnelenmiş ve oldukça büyük yankı uyandırmış olan eser, 'Bir Delinin Hatıra Defteri', 'Palto' ve 'Burun' adlı hikâyelerle okuyucularına farklı pencereler açıyor.

Gogol.

BİR DELİNİN HATIRA DEFTERİ

"g" Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşması Zorunlu Değildir.